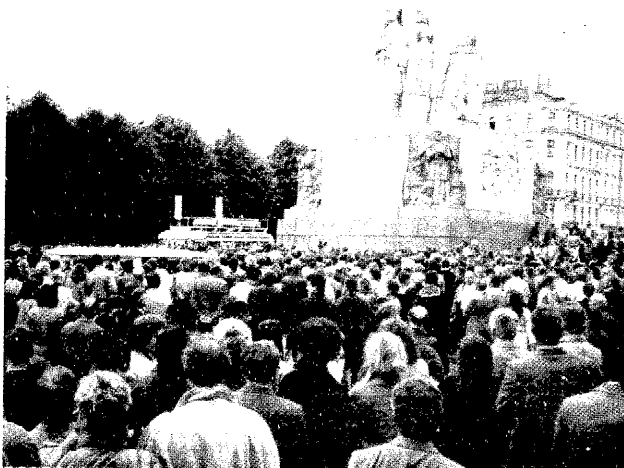




Osa rahvamasist Riias Lāti Vabadussamba ees toimunud meeleavaldusel ühenduses 14. juunil 1941 suurvõitlaste ohvrite mälestamisega. (Foto: EPL)

5000 DEMONSTREERIS RIIS LĀTI VABADUSSAMBA EES

Ühenduses küüditatute mälestuspäevaga 14. juunil, toimus Riias protestimeeleavaldus, mille lõpp-punkti kogunes sealse Lāti Vabadussamba ette rohkem kui 5000 inimest. Demonstratsiooni korraldajaks oli lāti noorte grupp Helsingi 86, ning see toimus ametivõimude loal. Osavõtjate hulgas oli ka eesti ja leedu noori, kusuures üks kõnelejatest oli eestlane Henno Lama (või Heino Laane? Kanada teadeteagentuuri kirjaviisi ei saa usaldada).

Demonstratsiooniks ametliku loa saamiseks aitas kindlasti kaasa 17 ameerika senaatori poolt saadetud kiri Gorbatsõvile, milles paluti N. Liidu riigipead mitte takistada Riias toimuvat esimese massküüditatute ohvrite mälestustalitust. Otest miilitsa vahelisegeamist demonstratsiooni ajal ei toimunudki, kuid juba nädal enne selle suurvõitlaste teokssaamist saadeti kuus Helsingi 86 Grupi liiget sõjaväelastele kodusõppustele (tegelikult üks arreteeriti) ja hiljem arreteeriti veelgi 12 isikut.

Lāti noored on näidanud erilist aktiivsust ja julgust poliitiliste aktsioonide korraldamisel. Nii toimus sama vabadussamba juures juba 19. aprillil 1987 demonstratsioon ning küüditamispäeva meeleavaldusel esitatud kõned ja plakatid nõudsid inimõigusi Lātile ning isegi venelaste lahkumist Lātest.

Küüditamiste mälestus-valveteenistus Toronto raekoja ees

Mälestusteenistus St. Pauli kirikus, millele järgnes rongkäik läbi linna

Küüditatute mälestusteenistus Toronto St. Pauli kirikus 13. juunil s.a. ja sellele järgnenud rongkäik ning meeleavaldus Toronto raekoja ees õnnestusid hästi tänu leedulaste ja lātlaste arvukale osavõtule. Eestlaste osavõtt oli häbiväärsest hõre, seda arvatavasti puuduliku eelinformatsiooni tõttu. Tahaksime loota, et niisugust piinlikku olukorda edaspidiste ühisürituste puhul enam ei korduks!

Mälestusteenistus St. Pauli kirikus kulges enam-vähem eelmiste aastate eeskujul. Teenistuse avataktiks kõlas Anita Rundansi poolt mängitud kaks vaimulikku prelüüdi oreil. Järgnes püülik-pühalik protsessioon vaimulikest ning veteranide ja skautide-gaidide lippuritest ja saatjast. Protsessiooni juhtis Kanada Eesti Võitlejate Ühingu te Liidu esimees Ülo Tamre. Kanada ja Balti riikide rahvuslippude järel oli veel hulk osavõtjate organisatsioonide lippu. Eesti lippuriteks olid Paul Kunstmees, Aadu Tooming, Aleksander Kängsepp, Juhan Reinoja ja Paul Osko. Tunda andis eesti skautide ja

gaidide puudumine protsessioonis. Pühakirja lugemised, palved ja jutlus vaheldusid sooloteekannete ja ühiskorraldidega. Teenistuses osalesid lāti peapiiskop A. Lusi, piiskop Karl Raudsepp, praost U. Petersoo ja eesti vaimulikest veel K. Raid ja E. Heinsoo, ning veel rida lāti praoste ja leedu preestreid. Pühakirja luges ka Kanada föderaalvalitsuse mitmekultuurilise ministri David Crombie. Eestlastest esines soologa bariton-bass Andres Raudsepp, lauldes kaks pala. Esinejate hulgas oli ka Toronto Leedu Segakoor „Volunge“.

Rahvuste palvuse ajal, mida lugesid eri rahvuste vaimulikud oma emakeeles, tuli vastava maa rahvarides noor neiu mälestusküünla läbi kiriku ja süüas altariiruumis mälestusküünla. Eestikeelse palve ütles õpetaja E. Heinsoo, kuna küünla süütas Tiina Lomax.

Pärast teenistust St. Paulis järgnes rongkäik küünlatuledega läbi linna raekojaväljakule. Öhtupimeduse saaduse jättis tuledega rongkäik, ees-

EESTI VABADUSE JA AU KAITSMINE OLİ KARL LINNASSEL SÜDAMEASJAKS

Kroonikamärkmeid Karl Linnasest pärast Teise maailmasõja lõppu

Vastavalt Nõukogude Liidu teatele suri Karl Linnas Leningradi vanglas 2. juulil 1987 südame ja neeruhaiguse tõttu. Nagu kõik muu informatsioon, mida levitab punane valede valukoda, ei ole meil põhjust uskuda, et vabadusvoitleja Karl Linnas suri loomuliku surma. Mis tegelikult juhtus K. Linnasega Tallinna ja Leningradi vanglamüüride vahel, jääb tõenäoliselt ka igavesti saladuseks. Vaevalt usutav, et kommunistlikud hirmuvalitsejad võtsid midagi ette K. Linnase elupäevade pikendamiseks. Kuid tõsiasi on, et K. Linnase kohutav kannatusetekond on nüüd lõppenud. Hea eesti patrioot on jõudnud igavestele rahuradadele — sinna, kuhu ei küüni isegi mitte KGB piinajate pikk käsi.

KARL LINNAS NOORE EESTI VABATAHTLIKUNA

Eesti patrioot ja vabadusvoitleja Karl Linnas sündis Tartus 6. augustil 1919. Seal möödusid tema noorus- ja õpilasaastad. Aastal 1938 alustas Karl õpinguid Tartu Ülikoolis. Kui 1940. a. Nõukogude Liidu sõjalised jõud okupeerisid Eesti, oli K. Linnas 21-aastane noormees. Ta nägi ja koges, kuidas ühe aasta jooksul vene okupandid kohaliku punaste abil hävitasid ühe viiendiku eesti rahvast vangistamiste, küüditamiste ja mõrvamiste läbi. Vastukaaliks sellele kujundas eesti akadeemiline noorus salajase vas-

tupanuliikumise. Selle spontaanse liikumise silmad ja sidemed ulatusid kõikjale Eestis.

Kui puhkes sõda Saksa- ja Venemaa vahel ning sakslaste kiire edasitung sai rahvale teatavaks, tekkisid vastupanuliikumise ajal metsavendade ja omakaitseelaste üksused, kelle peamiseks eesmärgiks oli rünnata nii punaarmeeleaste kui ka nende käsilate ja kollaboratööride rühmitusi, et vabastada kodupinnalt punasest terrorist ning taastada Eesti vabariiklik kord, olles valmis selle kaitseks kuni viimse võimaluseni.

(järg lk. 3)

VÄÄRIKAS VÕIDUPÜHA TÄHISTAMINE SEEDRIORUL

Aupeakonsul Ilmar Heinsoo süütas võidutule. Aktusekõnelejakas kolonel Ylo Anson

Traditsiooniline Seedrioru Suviharjapidu aktusega 27. juunil 1987, toimus tõelises Võidupüha miljöös. Aupeakonsul Ilmar Heinsoo andis üritusele õige tooni, kui ta pärast võidutule süütamist luges ette kindral Ernst Põddra kuulsa päevakäsu Võnnu lahingus saavutatud võidu pühitsemiseks. Ka kol. Y. Ansoni aktusekõne oli pühendatud Eesti vabadusvõitlusele. Toronto ja Hamiltoni eesti võitlejatest koostatud esindusüksus ja rahvarõivais noored austasid Eesti eest langenud sõdalasi ja kommunistiohvraid pärja ja lilledega. Aktuse raames toimus ka vabaõhukontsert ning vabaõhuteatris esitati menukasti August Mälu „Vaese mehe ututall“.

Aktuse avas Hamiltoni Eesti Võitlejate Ühingu esimees ja Sihtasutus L. Ontario Eestlaste Suvekodu „Seedrioru“ juhatusliige August Jurs, kes ütles oma sõnavõtu muuhulgas: „Paljud eestlased pidid võõra võimu survele maha jätta oma kalli kodumaa, sest nad ei talunud sissetungivat vene kommunistlikku katku, mis tänapäeval ähvardab lämmatada juba kogu vaba maailma. Meie ei otsinud siit võõrsilt mitte ainult varjupaika, vaid ka pinda, kus osutub võimalikuks jätkata võitlust selle ebainimliku korra vastu. Eestlased koos teiste baltirahvastega on eesrinde võitlejad selle orjastusteemi vastu. Ka Seedri-

oru iga-aastased suviharjapidustused annavad meile jätkuvalt jõudu selleks võitluseks.“

Avasõna lõppedes laulis sopran Evi Valge Kanada hünni. Teda saatis klaveril Asta Ballstad.

Võidutule tõi tõrviku kohale Hamiltoni ja Toronto võitlejatest moodustatud meeskond KEVÜ Liidu esimehe Ülo Tamre juhtimisel. Tõrviku-kandja ksv. Adar Woode andis tõrviku aupeakonsul Ilmar Heinsoole, kes siis sellega võidutule süütas ja ka päevakohase lühema sõnavõetuga esines.

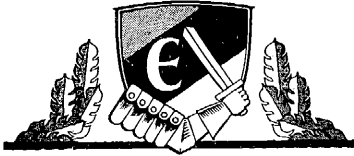
Järgnes palvus õpetaja Tõnis Nõmrikult, kes palus jõudu ja Jumala õnnistust meie vabadusvõitluskile tööle lootuses, et me mitte ei väsiks võitlemast, vaid näeksime taas võidutule süttimist vabas Eestis. Vaimulik osa lõppes ühiskorraliga.

Langenute mälestamise tseremoonia sissejuhatavad sõnad lausis ingliskeelse teadustaja Evi Pertens ja eesti keeles ksv. A. Jurs, kes mainis: „Meie rahvas on pidanud oma ajaloo vältel palju võitlusi oma vabaduse ja olemasolu pärast ning kandma suuri inimohvreid. Meie pühaks kohustusks on avaldada sügavat tänu neile, kes meie rahva vabadust kaitsesid on ohverdanud oma kalleima vara, oma elu. Nende ohvrite tõttu püsib eesti rahvas veel tänapäevani. Oma langenud sangaride ei unusta me kunagi.“ Siis asetisid kaks sõjaveterani pärja peasambale ning kaks rahvarõivais last paigutasid lilli nii peasambale kui ka väljaku tagaküljel asuval Teises maailmasõjas langenute mälestussambale. Evi Pertens täiendas pühaliku momenti Marie Underi luulet deklamatsiooniga: „Mälestus ja tõotus“ ning tri: Aino Tera, Hilda Sepp ja Öie Saar laulis mälestuslaulu. Peamasti kerkis Eesti lipp.

(järg lk. 2)

otsas Balti riikide lippudega ja plakatitega mõjuva mulje.

Toronto raekoja ees korraldasid balti noored, peamiselt lātlased, küüditamiste mälestus-valveteenistuse — Baltic Youth Vigil. Lauldi korale ja kõnelesid lāti ja leedu vaimulikud. Ka Eesti aupeakonsul Ilmar Heinsoo esines sissuka poliitilise sõnavõetuga, millest kokkuvõtte toome teisel.



Olemaailme eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate häälekandja

„VOITLEJA“

Väljaandja: E. S. I. Kirjastus „Võitleja“

Esimees-peatoimetaja: A. Jurs, 29 Burke Avenue, Brantford, Ontario N3S 6V5, Canada, Olemaailme Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimees.

Tegevtoimetaja: V. Lillakas, 4092 Dunmow Crescent, Mississauga, Ont. L4Z 1C9, Canada. Tel.: (416) 277-8976. Majandusjuht E. Reinas. Ajaleht „Võitleja“ postiaadress: 958 Broadview Ave., Toronto, Ont. M4K 2R6, Canada. Rahatšekid saata „Võitleja“ nimele.

Toimetuse kolleegium: Kanada: August Nõmmik, Hannes Oja, Valdek Ralend; Ühendriigid: Avo Piirisild, Raimond Tralla; Rootsi: Remi Milk; Austraalia: Raivo Kalamäe, Uno Masing; Inglismaa: Heino Linsi.

„Võitleja“ esindajad: USA-s: Ylo Anson, 243 East 34th Street, New York, N.Y., 10016. Rootsi: Ants Pahn, Närjeholmsvägen 9, 632 46 Eskilstuna, Sweden. Postigiro 438 34 65-4. Inglismaal: Heino Linsi, 7 Orlando Road, Leicester LE2 1WN, England. Austraalias: M. Villig, Nixon Rd., Thirlmere 2572, NSW Australia, ja M. Hennoste, 26 Warwick Str., Largs North 5016, Australia. Saksamaal: A. Schmidt, Postfach 127, 6901 Schönau, West Germany; Pangakonto: A. Schmidt, Heidelberger Volksbank, Kto. Nr. 54 88 04, BLZ 672 900 00.

Autori nime või nimetähga varustatud kirjutiste sisu eest vastutavad autorid ise.

„Võitleja“ ilmub kuus korda aastas.

Aastatellimine Can.\$20.—. Mujal vastavalt rahakursile.

“THE COMBATANT”

ESTONIAN BI-MONTHLY

Published by “Võitleja”, 958 Broadview Avenue, Toronto, Ontario M4K 2R6, Canada.

PUNANE TERROR JÄTKUB

Nelikümmend kuus aastat tagasi, 1941. a. juunikuus koges eesti rahvas midagi eneeolematut ja uskumatu, mis ei pidanud olema võimalik — kahekümenda sajandi oludes: tuhanded inimesed kisti öösel sõngadest: naised ja lapsed, mehed ja raud, ja küüditati Siberi sunnitoolaagrite keldesse. Pikad trellitatud loomavagunite rongid liikusid meie linnadest välja, täidetud ahastavatest naistest, muistest lastest ja moritõsisest meestest. Ees ootasid N. Liidu surmalagrid. See senikogenematu jõedus paljastas kommunistliku süsteemi õiget palet.

Kuid see polnud kõik. Kuu aega hiljem, kui punane terror oli surutud juba Tartus Emajõe taha, leiti Tartus, vangla ühel ja kaevust üle kaheksaaja meie rahva liikme piinatud surnukeha. Samasugused avastused kordusid nii Kuressaare kui mujal. Jõedus aina kasvav!

Sellist eesti rahva kallal sooritatud jõhkru ei saanud tolereerida ega ka unustada. Paljud eesti mehed haarasid peidetud relvad. Algas heitlus punase terroriga, mis kestab meil tänapäevani.

Meie üldiseks arvamusel veel sõja ajal oli, et kokkupuutumisel läänemaailmaga, saame neile lihtsalt selgitada kommunismi ja selle ebainimlikke tegusid, mida olime ise näinud. Kogesime aga sootuks vastupidist. Meid ei tahetud tihti isegi kuulata ja eesti vabadusvõitlejad pekti ja paisati vangilaagrisse. Jahmatusega nägime pärast sõda mitme miljoni vene-lase, ukrainlase ja teiste N. Liidu vangistuses elava rahvaliidme küüditamist Saksamaal tagasi N. Liitu, kindlasti hukatusse, ning seda tehti koos-tööd ameerika ja inglise võimudestega. Seda operatsiooni nimetati toorkordsete liitlaste poolt „Keelhaul“, et kuritegelikkust, mitme miljoni inimese hukkasamist, maskeerida.

Tegelikult oli küüditamine Saksamaal 1945 samuti vägivaldne kui küüditamine Balti riikidesse a. 1941. Võib kindel olla, et selle operatsiooni kavand töötasid välja N. Liidu selle ala

eriteadlased ning Briti välisminister McMillan, koos ameerika „valitud rahva“ esindajatega, olid vaid selle plaani rakendajad. Mis juhtus Balti küüditatutega, kordus ka 1945. aasta ohvritega: paljud surid juba teel orjalaritessse. Ka see oli plaanitsejatel ettenähtud.

Kuid punaterror küüditamiste näol ei ole veel sugugi kadunud. See toimub nüüdsel ajal koguni Ameerikas! Karl Linnase saatmine N. Liitu, kindlase surma, oli ülimalt häbiväärne tegu, mis jääb Ameerika ajalukku kui must tegu asjaosaliste poolt. Mis aga veelgi hullem, see tõestab, et punane terror kestab edasi, isegi väljastpool N. Liidu piire, ja maal, kus peaks valitsema inimõigused ja vabadus!

Üllatus valmistas pärast sõda ka kurikuulus Nürnbergi kohus, kus kohtunikeks olid meie rahva hävitajad, punased politrukid, koos ameerika „valitud rahva“ esindajate ja inglise asjameestega. Ühtegi Saksa ega erapooletu maa õigusteaslast ei kutsutud otsuste tegemise juurde. Seega olid selle kohtu otsused juba ette teada, nii nagu see toimus ka Linnase protsessil. Polnud siis ka imestada, et kui Nürnbergis tõestati üles Katõni küsimus — kümne tuhande poola ohviteri mõrvamine N. Liidus — vaigistati see koheselt maha. Samasuguses stiilis toimus ka Linnase kohtuprotsessi käik ja menetus. Arvestati vaid N. Liidus fabritseeritud süüdistusmaterjali, mida ükski õige aruga jurist poleks võinud uskuda. Kuid Ameerika kohtud ei olnud huvitatud õigusest, vaid püüdsid tantsida ühe juutide organisatsiooni pillimusiika järgi. Sellega võib võrrelda vaid „kuulsat“ Nürnbergi kohtuistungit, kuid veelgi inetumad õiguseväänamised.

Meile pole sugugi müstiline Karl Linnase äkiline surm. Ta viidi ju surmasaatsiks N. Liitu! Jutud Linnase mitmesugustest haigustest leiavad vähe uskujaid meie seas. Oleme sääraseid lugulugule varemgi kuulnud. Karl Linnas hukati ametlikul käsul sel viisil, et mitte näidata nn. „Glazncsi“ halvas valguses. Halva valguse heit-



Lippude kolonn St. Pauli kiriku ees juhituna ksv. Ülo Tamre poolt.

Nõudkem vabadust Balti riikidele!

Kokkuvõtte aupeakonsul I. Heinsoo sõnavõttus küüditatute mälestusteenistusel Toronto raekoja ees meeleavalduskohtolekul 13. juunil 1987.

Täna õhtul oleme kogunenud siia Toronto raekoja väljakule, et mälestada balti rahvamõrva, mida Moskva hirmuvallitsejad on teostanud terroriseerides eestlasi, lätlasi ja leedulasi kõige julmema viisil — neid massiliselt vangistades, küüditades ja mõrvates. Meie maapõuevarad on nüüd ohustatud eksploatatsiooni, hooletu ja ülemääraste tootmise läbi ning meie emakeele tähtsus kahaneb järjest meie oma põlisel kodumaal.

Mälestades ja austades nõukogude kommunistliku diktatuuri ohvriks langenud rahvuskasasli, avaldame valjut protesti: — miks ei ole punaste okupantide kuritööd paljastatud ning rahvusvahelisele tribunalele ette toodud süüdlaste karistamiseks?!

Veel valjemini nõuame aga, et Nõukogude Liidu poolt okupeeritud Balti riigid saaksid tagasi enesemääramise õiguse! Meie nõuame Nõukogude Liidu okupatsioonimeede kohest väljatõmbamist Eestist, Lätist ja Leedust, vastavalt lepingutele, mis meie riigid sõlmisid N. Venega aastal 1920.

Balti riikide küsimus peaks toodama arutlusele erapooletu rahvusvahelise kogu ette, mitte aga UN-i, kus N. Liidu ja tema satelliitide mõjuvõim tõttu ei ole võimalik niisuguseid probleeme erapooletult ja ausasti lahendada. Kanada koos paljude teiste lääneriikide valitsustega ei ole Eesti, Läti ja Leedu annekteerimist Nõukogude Liidu poolt kunagi de jure tunnustanud. Seega peaks olema loomulik, et nad ka meie rahva nõudmist tõe ja õigluse taastamiseks aktiivselt toetaksid.

Meie, vabade baltlaste ülimaks kohutuseks on propageerida ja teatustada niisuguse rahvusvahelise foorumi teokssaamiseks. See on kohustus, mida vene vanglase, sunnitoolaagris ja orjuses viibivad vennad ja õed meile on pannud.

Tõetruu pildi maalimiseks Nõukogude Liidu orjalaagreist, tsiteeris aupeakonsul I. Heinsoo üht kirja, mis kirjutatud Siberi vangilaagris viibiva leedulanna poolt, kelle ainsaks pääseteeks kohutavatest kannatustest —

mine Ameerikale, oli ka üheks motiiviks kogu afääri juures, kuid asjata oleks oodata, et Ameerika valitsus ja kongress seda mõistaksid. Veelgi vähem on loota, et Linnase tegelikud tagaküsimused mõistaksid asja moraalsest madalseisust, avaksid oma silmad ja läheksid „nutumüüri“ äärde oma patte kahetsema!

Kuid pidagem siiski meeles, et ükski ülekohus ei seisa igavesti kotsil!

A.J.

oleks olnud surm! mida ta ka piki-silmi ootas. Argem väsisem nõud-mast vabadust ja õiglust Eestile, Lätile ja Leedule!

Hamiltonis tähistati suurvõidutamiste aastapäeva

14. juunil toimus Hamiltonis balti rahvaste ökumeeniline jumalateenistus küüditatute mälestuseks. Osavõtt oli tavalisest hõredam, eriti torkas silma noorema põlvkonna puudumine.

Jumalateenistus algas Balti riikide lippude defileega sõjaveteranide kantuna. Lippudele järgnesid teenistusest osavõtnud balti vaimulikud. Külalisena jutlustas Toronto Peetri koguduse õpetaja Andres Taul. Teenis ka Hamiltoni eesti koguduse õpetaja Tõnis Nõmmik. Muusikalises osas tegutsesid läti koguduse segakoor ning organist J. Grinvalds.

VÄÄRIKAS VÕIDUPÜHA TAHISTAMINE SEEDRIORUL . . .

(Algus lk. 1)

Aktusekõne pidas USA Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Ylo Anson. Tema kõne kokkuvõte: — „Eesti vabadusvõitlus ja Võidupüha“ toome teisel käesolevas lehes.

Järgnes kontsertosa, mida täitsid sopran Evi Valge ja noorte fauluan-sambel „Jaankiku“, kumbki kolme palaga. Klaverisaade oli A. Ballstadtilt. Aktus lõppes Eesti hümniga.

Videviku saabudes esitati vabaõhu-teatris Eesti Rahvusteatri poolt lõbus August Mälgü näidend „Vaese mehe ututal“. Lavastajaks oli Lydia Vohu-Viksten, kuna lavakujunduse eest oli hoolitsenud ksv. Elmar Silm.

Keskõhtunnil koguneti ausingaväljakule, kus „Mõtteleenu kodumaale“ läkituse ütlis kodumaa suunas skaut-master Gunnar Mölder.

V.L.

Teine Musta-Lindi-Päev 23. aug. 1987

Möödunud aastal hästiõnnestunud MUSTA-LINDI-PAEVA idee on kandunud aastasse 1987. Korraldavad organisatsioon on võtnud kindla kuju ja esimees Markus Hessi ning paljude teiste balti vabadusvõitlust hindavate noorte kaastöötajate laieneb see organisatsioon pidevalt. Tähtsaks sidevahendiks on bületään „Peace with Freedom“ (Rahu Vabaduses), mille esimene number ilmus novembris 1986.

Bületään on fotograafiliselt paljundatud, nägus formaadis, milles leidub ülevaadet esimesest Musta-Lindi-Päevast ja selle eesmärkidest, kui ka venelaste raevutsevast reaktisioonist. (on avalda- (järg lk. 3)

Kol. Ylo Anson:

EESTI VABADUSVÕITLUS JA VÕIDUPÜHA

Eesti rahvas on püsinud läbi raske aegade ka pikkaeajandite. Mitte vast välistest oludest tingituna, pigemini tänu meie rahva sisemisele tugevusele, tiivustatuna õiguse mõtte. Seda sisemist tugevust aitab eriti kinnitada meie võitlusterikas ajalugu, mis on karastanud meie mehe-meelt.

Täna meenutagem aga eriti üht võitlust ja võitu, samal ajal ka üht kriitilist hetket Eesti uueaasta ajaloo. Ja nimelt meie rahvaväe võidukat sõjakäiku Saksa Rauddiviisi ja Landesveeri vastu. See lühikene episood meie Vabadussõjas kestis vaid ühe ainsa kuu — juunikuu aastal 1919. Samal ajal kestis ka heitlused idarindel punaste vene jõudude vastu.

Kuid meenutagem ka teisi kangelaslikke heitlusi kaugemas minevikus! 13. sajandi algul nõudis meie maa ja rahva alistamine ja anastamine arvukaid inimohvreid nii saksa kui taani sõdalaste ridades, kuid nõudis ka me kaugele esivanemate elusid. Ajalugu sirvides loome Euroopa 17-nda sajandi suurvõitlusevahelise 30-aastasest sõjast. Paarsada aastat varem pidasid eestlased 20 aastat vastu nii sakslaste kui ka taanlaste ja venelaste rünnakutele, enne kui orduvõitlud suutsid murda meie rahva vastupanu. Üheks verisemaks ja ohvriterikamaks võitluseks meie ajaloo oli õnnetult lõppenud Jüriöö ülestõus a. 1343. Väidetatakse, et meie rahva kaotused selles ülestõus ületasid isegi inimohvreid arvu, mida me rahvas kandis Teises maailmasõjas. Sellest hoolimata on meie rahvas jäänud püsima omal kodumal omaette rahvana.

Kui kaugema ajaloo rasketes heitlustes, näiteks Mahtsa sõjas, seisis mees mehe vastu, tihti peale tasavägisel võitluses, siis tänapäeva sõjatehnoloogia võidujooks on teinud jõudu tasakaalustamise hoopis raskemaks. Väiksemad jõutegurid ja relvad on jäetud kõrvale, isiklik vaprus ja rahva visadus ei oma enam sellist mõtet kui varasematel aegadel ning on tekkinud arusaam, nagu praegusel ajal ei ole meil oma väikese jõuga üldse palju midagi saavutada. Ometi on meie järgimise moraalne õigus vabadusele, iseseisvusele, enesemääramisele ja õigusele kujundada meie oma rahva tulevikku.

Täna siin võidutule juures seistes, mõtelgem veel korra lahingutele Liivimaal 1919. aasta juunis! Tollele momendile Vabadussõjas andis erilise värvingu kindral Ernst Põdder, kes oma käskkirja kuulutas 23. juuni Eesti rahvuspuhaks, mil heisati lippe ja korraldati paraade. Aga miks just 23. juuni? See sündis 23. juuni õhtul,

kui Eesti rahvavägi murdis Rauddiviisi ja Landesveeri peaajõu Võnnu all ning alustas pealetungi sakslaste positsioonidele. Tunnustuse meie vägede edukusele andis Saksa vägede ülemjuhataja kindral von der Goltz oma raportis, kus ta nimetab, et eestlased tungisid sisse tema surmani väsinud vägede positsioonidesse. Ta pidas olukorda niivõrd kriitiliseks, et palus luba kogu diviisi tõmmata tagasi Koiva jõe taha Põhja-Lätis. See oli vaid üks võidukas episood meie rahvaväe võitluses Võnnu all.

Võidupüha oli Eesti Vabariigi teine suurem riigipüha. See oli meile kaunis suvine pidupäev. Hämariku saabudes süttisid kõikjal võimsad tullesambad moodunud rasketes heitlustes saavutatud võitule täheksena.

Tsiteeriksin siinjuures artiklit ühest meie maarahva ajakirjast ilmunud 50 aastat tagasi:

„Nõuded, mida püüame täita:

- Õigete värvidega riigilipp igasse talli ja linnamajja!
- Igasse talli sobivas paika püstitada korralik lipuvarras!
- Lipuvaru ümbrus korda teha!
- Võidutulele enam välist ilmekust!

Heisakem lipp rahvusliku suurvõidu mälestuseks! Võidutuli peab olema vääraks rõõmuväljendusvahend!”

Sõnum oli lihtne: eestlane, ole uhke oma minevikule ja oma ajaloo! See oli ka sisemise tugevuse kinnitamine ja uhkustunde tõstmiseks.

Ja nüüd astugem tänapäeval! Meil on võidutulel igal mandril ja paljudes maades, välja arvatud okupeeritud kodumaa. Säär on võidutuli ja selle sära vaid mälestus. Ka sedagi püütakse aja jooksul kodumaa eestlaste mõtteilmele kaotada. Ainult kinnistes sõprade ringides meenutatakse seda siiski veel, kuid kunagi mitte avalikult. Sägeli on kodu-eestlased aga varjanud oma tõelisi tundeid jaanitule silid all. Püütakse aga isegi jaanitule kommet kaotada, kõnelemata võidutulest!

Ka väljendus igatsus võidutule järele mõni nädal tagasi Riias. Meie lõunanaabrite eestvõttel ning eestlaste ja leedulaste osavõttel leidis aset (ja seda ametliku loaga) suurem demonstratsioon. Ennekuulmatu sündmus sealtseis oludes. Kolmest loosungist, millesid kanti Riia vabadussamba juures, kandis üks kirja: „Enesemääramine õigus rahvale!” ja teised olid: „Politiivangid vabaks!” ning „Venelased maalt välja!”

Säärsed sündmused ja juhtumid asetavad ka meile kohustusli. Pühendugem Eesti ajaloo märkimisele ja tutvustamisele! Peame igal võimalikul viisil toetama meie vabadusvõitlejaid, kes tegutsesid okupeeritud Eestis ja püüavad ka saäl taastada Võidupüha traditsiooni. Oma kohustusi Eesti välissaadikutena täites annaks see ka meie võidutuledele, millesid sütib kogu vabas maailmas, erilise tähenduse. Sellega tooksime lähemale päeva, mil võidutuled ka Eestis tähistaksid võõra vägivalda ikkest vabanemist.

LOE JA LEVITA VOITLEJAT!

EESTI VABADUSE JA AU ...

(Algus lk. 1)

Karl Linnaas oli kaasas Tartu ülestõus ja Tartu omavalitsuse taastamisel. Ta oli tegev Tartu Omakaitse ja politsei ridades, astus vabatahtlikult politseipataljoni koosseisu ning politsei-leitnandina võitis osa Tartu kaitsmisest. Sai haavata 30. augustil 1944 ja evakueeriti Saksamaale.

Aastal 1951 emigreerus K. Linnaas USA-sse. Tema edasiseist elukäigust esitame etappe kronoloogilises järjekorras.

1951 17. aug. Karl Linnaas saabub Saksamaalt Ameerika Ühendriikidesse.

1960 veebruaris võetakse Karl Linnaas vastu USA kodanikuks.

Küditatute mälestusaktus New Yorgis oli ühtlustatud Riia demonstratsiooniga

New Yorgis korraldati 14. juunil mitu üritust ühenduses küditatute mälestuspäevaga, mis aga kulmineerusid St. Patricku katedraali juures toimunud lühikesel jumalateenistusega ja Rockefeller Plaza läbi viidud protestiaktisiooniga. Alustati juba kell 7:00 hommikul, et mälestus- ja protestiteenistust sümboliseelt ühendada Riias toimuvate aktsioonidega samaaegselt. Riias kommunistide poolt esile veeretatud segaduste tõttu algas sealne kogunemine siiski üks tund hiljem, mis aga demonstratsiooni edukust ei seganud, kuna Vabadussamba väljakule kogunes umbes 5000 inimest.

St. Patricku katedraali juures toimus lühike leina-jumalateenistus, mille pidas lätlaste õpetaja Lasis Salins Long Islandilt. Leinateenistusel asetati vastavale jalale pärg punaseist ja valgeist lilledest katedraali peakuse lähedale trepile, kus see seisis kogu pühapäeva. Pärja all oli lähtelootav siit, millele märgitud, et eestlased, lätlased ja leedulased mälestavad 1941. aasta 13./14. juuni ööl N. Liidu poolt deporteeritud sadu tuhandeid rahvuskaaslast.

Samaaegselt mälestuspärja asetamise ja leinateenistusega toimus Rockefeller Plaza, kus pühapäeviti ka liikumas rahvamuur, küditatute mälestamine ja protestiaktisioon Balti vabariikide okupeerimise vastu N. Liidu poolt.

Rockefeller Plaza 5. Avenüü-poolsele otsale olid asetatud Eesti, Läti ja Leedu lipud, mis kergesti lehvitsid soojusest lõõmavas tuules. Nende ees ja kõrval oli rida loosungeid teravate sõnadega N. Liidu vägivaldaksiooni-dest vastu, eriti rõhutades 13./14. juunioõd 1941. aastal ja küditatute 600-tuhandelisi üldarvu.

Nende taga oli kahe läti noormehe poolt hoitud hülgeluur loosung. See kujutas endast suurt liikluskeelu märki — punane rõngas seda läbiva joonega. Ka see kutsus pidevasti mõdujaid seisatama. Rõngas oli suur kiri, ka kaugelehoietav, mis koos märgi kõrval oleva tekstiga ütles, et N. Liit deporteeris 600 000 Balti riikide kodanikke.

Oli veel rida erisisulisi plakateid — nagu: „UN, Stop Russian Colonization in the Baltic States!”, „Soviets, Go Home! Leave Baltic States Independent!”, „Butchers, Get Out of Estonia!”, „Liberate Estonia!” ja mitmeid teisi.

Lippude ja loosungite ette olid mälestusaktisiooni organiseerijad asetanud puidi, millelt pidevasti, kogu päeva ulatuses loeti küditatute nimesid.

Mälestuspäeva seegi osa oli mõjuvusest hästi korraldatud ja lätlastele tuleb see eest kiitust avaldada!

(VES)

1961 7. dets. Moskvas ilmuv „Sotsialistlik Seadusandlus” tõi oma veergudel teate Karl Linnaase tagaselt surmamõistmisest — tegelik protsess (lavastus) algas alles kaks nädalat hiljem ja kestis kuni jaanuarikuusse 1962! Teda süüdistati, et ta oli ajavahemikul 1941. a. augustist kuni 1942. a. maini kas Tartu vangilaagri komandant, või julgeoleku-jõudude liige ja nii kaasosaline 405 isiku hukkamises. Hukatute seas oli olnud 50 juuti ja nagu tunnistaja — Hans Laats — seletas, olnud suru osa mahalastuist kättejäänud eesti kommunistid. Lapsi hukutati hulgas ei olnud ühtki. Linnaase enda seletuse kohaselt oli ta vangilaagris vahiteenistuja (vangivalvur). Kaudselt tulnud informatsiooni põhjal käinud Tartu vangilaagrist läbi ka 1200 isikut.

1962 Venelased esitasid USA valitsusele Linnaase väljanõudmise, mis aga lükati tagasi.

1979 nov. — Kohtulik menetlus (citizenship hearing) Linnaase vastu USA-s algas, põhjenduseks asjaolu, et ta oli USA-sse sisesõjajärgse sooviavaldusel oma sõjaaegset tegevust varjanud märkidest, et ta oli sel perioodil üliõpilane Tartus.

1981 30. juuli — Ringkonnakohus tühistas K. Linnaase USA kodakondsuse. Algas tsiviilprotsess tema maalt väljasaatmiseks ja kasutatavate peamiselt Eestis protsess-lavastuseks toodetud süüdistusmaterjalide — videolintide, kus needsamad neli isikut tunnistasid, kes olid seda osa täitnud Eestis. Videolintid olid valmistatud KGB juhendamisel ning USA advokaatidel polnud võimalik risktsimusi esitada ega originaaldokumente näha.

1983 USA immigratsiooniamet otsustas Linnaase deporteerida N. Liitu. Järgnes Linnaase edasi-kaebus.

1986 USA kõmjanune meedia on Linnaase asja proportsioonidest kaugemale välja ja üles puhunud ning nõudnud nägitsitakse juba ka helleistkümnest tuhandest hukutatust „Tartu kontsentratsioonilaagris, kes nüüd Linnaase nimele kirjutatakse! Juudi Maailmakongressi peanõukogu Eli Rosenbaum oma intervjuudes ajakirjanikele on öelnud, et „Linnaase kätel on üsna kindlasti rohkem verd kui ühelgi teisel isikul USA-s”.

1986 22. apr. Linnaas läks immigratsiooniametisse, et oma staatust selgitada, kus teda aga areteteeriti ja paigutati New Yorgi vanglas ilma kaitsjoni võimaluseta.

1986 maikuu. USA Föderaal-Apellatsioonikohtus kinnitas alamkohtu otsuse (kuna süüdistusmaterjal Linnaase vastu olevat küllaldane).

1987 27. jaan. USA ülemkohus keeldus Karl Linnaase appellatsiooni arutamast. Linnaase saatus on seega otsustatud. Deporteerimisotsuse täidesaatmine oleb kohtuministri otsustel.

1987 9. veebr. Valge Maja sideteniistuse direktor Patrick Buchanan esitas memorandumit kohtuminister Edwin Meese'ile, milles ta teatas, et president R. Reagan on deporteerimise vastu ja sooviks näha, et asi tuleks arutusele USA kriminaalkohtukorras. Lõpuotsuse langetamine jäi kohtuministri ülesandeks. Hiljem aga üks Valge Maja tegelane, kelle nime ei ole teada, ütles, et eelpoolnimetatud väide ei ühtu presidenti seisukohaga(?).

1987 5. märts. Kohtuminister Mees võttis vastu Ida-Euroopa rahvusgruppide esindajad, kes ka omalt poolt selgitasid olukorda ja palusid, et Linnaast mitte N. Liitu ei deporteeritaks. Süüdistus tema vastu peaks tulema arutusele USA kriminaalkohtus.

1987 6. märts. Grupp USA kongressiliikmeid saatis kirja kohtuminister Mees'ile, nõudes Linnaase kohest deporteerimist.

1987 13. märts. Kohtuminister andis 30-päevase ajajärgunduse, mille jooksul Linnaasel lubati taotleda assüüli mõnes teises riigis.

1987 märtsis. Kampaania Linnaase kaitsmise ägeneb. Sellesse on sekkunud organisatsioon „Amnesti International”, ida-euroopa ja balti rahvusgruppide organisatsioonid, endine kohtuminister Ramsey Clark, tun- (järg lk. 4)

TEINE MUSTA-LINDI-PAEV ...

(Algus lk. 2)

tud ka rida plite.

Nagu eeltestest selgub, toimub teine Musta-Lindi-Päev 23. augustil 1987. a. Korraldajate komitee peitab eeloleva aktsiooni puhul kaasa tõmmata palju suuremaid rahvamaid, teiste hulgas ka tuhandeid kanadalasi.

Arvestades noorte organiseerijate tohutut energiat, võime selle aktsiooni õnnestumises juba ette kindlad olla. Meil kõikidel, kes armastame oma maad ja rahvast, ning mõistame hukka Vene brutaalset okupatsiooni Eestis, Lätis ja Leedus, on kohustusiks seda suursaktsiooni toetada majanduslikult. Toetust on võimalik saada aadressil:

Canadian Black Ribbon Day Committee
Suite 907,
100 Adelaide Street West,
Toronto, Ontario M5H 1S3, Canada.

Toimetustöö lõpul puudus lähem informatsioon eelseisva suur-demonstratsiooni kohta Toronto. Täpse informatsiooni saamiseks palume meie lugejaskonda jälgida teateid nii eestikeelseis kui ka kohalikes kanada ajalehtedes ja muus meediavahendites üldiselt.



Toronto aktivistid toetusallkirju korjamas Bloori ja Yonge tänavate nurgal, enne Võidupüha aktusele minekut. Vasakult: Arnold Kukk, Endel Berendsen ja August Nõmmik.

ÜRO BALTI APELLI LÄBIVIIMISEKS ON TARVIS UUT HOOGU

Suvehari, jaanipäev ja Võidupüha võlvavad eestlaste meeli aasta ilusamal ajal. Viimane nendest, Võidupüha, tähistab võitu Võnnu lahingus. Sää! võideldi meie rahva ajaloolise vaenlase vastu ja kindlustati Eestile iseseisvus ja vabadus.

Kanada kindral-kuberner V. Massey ütles ühes oma kõnes, et iga rahva vabadus on ohustatud. Rahvas jääb aga vabaks, kui ta oma igapäevases elus on enesekindel, julge ja valmis oma vabadust kaitsma. Eesti rahval oli julgust ja meelekindlust ja ta oli ka valmis oma vabadust kaitsma, kuid ta isoleeriti lääneriikidest Hitleri ja Stalini kokkuleppe läbi.

Nõukogude Liit okupeeris vägivaldselt Balti riigid ja allutas need kommunistliku diktatuurile. Rohkem kui 40 aastat olemine nõudnud vene okupatsioonivägede väljaviimist Eestist ja teistest Balti riikidest. Kuid sellele ei ole omistatud mingit tähelepanu. Vabade rahvaste valitsused ei ole millegagi kaasa aidanud N. Liidu poolt anastatud rahvaste vabadustele, välja arvatud mõned julgustavad sõnad, et nendel rahvastel on põhiliselt õigus iseseisvuseks ja vabaduseks. Kuid Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO = UN) ukseid on jäänud meile suletuks!

Et ÜRO ja tema liikmesriigid hakkaksid arvestama eesti ja teiste N. Liidu poolt vallutatud rahvaste nõudmisega, vajavad oma asukohamaade rahva ja valitsuse toetust ÜRO üldkogu koosolekutel. Eestlaste algatusel on ettevalmistamisel Eesti, Läti ja Leedu apell esitamiseks ÜRO täiskogu presidendile, peasekretärile ja ÜRO liikmesriikide valitsustele, vaatleja staatuse saamiseks ÜRO organisatsioonis. Et see apell vastuvõt-

mist leiaks on vajalikud käendajad (sponsorid) ÜRO-s, kes aitaksid selgitada sääl eestlaste, lätlaste ja leedulaste taotlusi ning saada sääl vajalik arv apelli toetajaid, kui see ÜRO-s hääletamisele tuleb.

Toetusallkirjade korjamine ÜRO apellile algas 16. veebruaril 1986, Leedu Vabariigi 68. aastapäeva puhul. See aktsioon millegipärast takerdus ning soikus möödunud talvekuudel. Uut hoogu sai toetusallkirjade korjamine mõned kuud tagasi, kui vastav aktsioonikomitee uuel kujul pöördus eesti organisatsioonide ja ajalehtede poole tungiva palvega, et nad toetaksid eestlaste, lätlaste ja leedulaste ühist aktsiooni toetusallkirjade korjamiseks asukohamaa rahva seas.

Kanadas on allkirjade kogumise aktsioon saavutanud lootustandvaid tulemusi. Püstitatud eesmärgi saavutamine aga on olnud organisatsioonide ja nende liikmete sihikindlusest ning omavahelise koostööst. Ja kuna balti rahvaste ühise apelli mõte algatati eestlaste poolt 1985. a. sügisel, siis on ka loomulik, et eestlastel on jäänud suunavaks rahvaks selle aktsiooni läbiviimisel.

Võidu saavutati Võnnu lahingus julguse ja meelekindlusega. Elustagem seda vaimu taas, pöördudes asukohamaa rahva poole toetusallkirjade korjamiseks. Ärgu keegi jäägu ootama toetusallkirjade korjamise lehti keskuse poolt! Nõudke neid oma kohaliku organisatsiooni või koguduse kaudu ja teostage allkirjade korjamist gruppide, kindla kava kohaselt! Korjakem toetusallkirju sellises ulatuses, et see ärataks tähelepanu ja avaldaks soovitud mõju ÜRO-s!

Toetusallkirjade korjamise Komitee Kanadas

DEMONSTRATSIOONID LOS ANGELESIS JA RIIAS SAMAAEGSELT

Rahvarohke küüditamispäeva mälestusteenistus LA Eesti Majas

Balti Komitee poolt 14. juunil korraldatud küüditatute 46. aastapäeva mälestusteenistus Los Angelesi Läti Majas osutus rahvarohkeks ürituseks. Sama päeva hommikul kell 4:00 toimus Los Angelesi raekoja ees demonstratsioon. Varajane aeg valiti selleks, et see ühtu ajaliselt Riias korraldatud meelevaldusega, kus oli 5000 osavõtja hulgas ka eestlasi ja leedulasi.

Aktus algas Eesti, Läti ja Leedu lippude sissetoomisega saali. Eestlastes osas tegi seda LA Eesti Seltsi juhatust liige Peeter Kuisk. Avasõna ütles

Balti Vabadusliidu abiesimees dr. Ansis Blakis. Ta mainis, et hiljuti läks USA kongressist läbi kuendat korda Balti Vabaduspäeva resolutsioon. Samalaadseid resolutsioone võeti vastu ka Kalifornia ja Pennsylvania osariikides ning Portland Oregoni linnas. Veel mainis kõneleja, et pärast Chagatua konverentsi Jürmalas (Riia külje all), kus USA-s sündinud läti noored kohtusid sealsete noortega, loodi Lätis Helsingi 86 grupp. Grupp näeb ette iseseisvuse taastamist Balti riikides ning selgitamaks asjaolu, et venelased hävitavad baltlasi ka tänapäeval, nagu see on toimunud küüditamiste ja venestamise kaudu. Nende faktide paljastamiseks korraldati ka demonstratsioon Riias.

Aktuse peakõnelejakas oli Balti Vabadusliidu üks asutajatest, leedulane Tony Mazeika. Ta ütles, et praegusel ajal peavad poliitilist tegevust edasi kandma 30—50-aastased baltlased, kuna vanem generatsioon on oma töö juba teinud. Oli veel rida sõnavõtte, teiste seas ka kohalik Eesti Vabariigi aukonsul Jaak Treiman. Balti Vabadusliidu esimees Avo Piiritsid kriipsutas alla oma sõnavõtet, et alles nüüd hakkavad venelased aru saama, et nii vene orjuses viibivate kui ka vabade baltlaste vahel valitseb sügav koostöö vaim.

Eestipoolset osavõttu organiseeris Los Angelesi Eesti Seltsi esimees Tõnis Rebane. Plakatiite valmistamisele aitas kaasa Ida-Saksamaa kaudu Punaarmeeest põgenenud 19-aastane taanlane Jaana Tauno Vaidla. Ta võttis osa ka demonstratsioonist ja küüditatute mälestusteenistusest.

T. Vaidla elab nüüd LA-s ja on leidnud tööd ehitusalal. Nagu Eestist saabunud kirjade kaudu selgub, on tema sugulasi juba viiel korral üle kuulatud KGB poolt. Vanematele on räägitud ka hirmujutte, kuidas nende poeg USA-s vangistuses kannatab. V.P.



Karl Linna teel Kennedy lennuväljale, eskorteeritud FBI agentide poolt.

1987 21. apr. Karl Linna küüditamise viimane etapp kulges Praha lennuväljalt vene lennukil Tallinna, kuhu ta jõudis KGB agentide saatel sama päeva õhtul.



Karl Linna saabumisel Tallinna lennuväljale 21. aprillil 1987.

EESTI VABADUS JA AU ...

(Järg leheküljelt 3)

tud ajakirjanik William F. Buckley jr. Valgesse Majja on saadetud rohkem kui 15 000 kirja, telegrammi ja telefonikõnet. Valdav osa neist nõuavad deporteerimise tühistamist ja Linna vastu tõstetud süüdistuse arutelu USA kriminaalkohut korras.

1987 1. aprill. Linnase edasikaebus on jõudnud taaskordse teise piirkonna apellatsioonikohtusse, kus seda aga uuesti arutusele ei võetud. Kaitseadvokaat taotleb uuesti 30-päevast ajapikendust, kuid lubatakse vaid 15 päeva. Kaasesilaste kirjade ja telefonikõnede vool Valgesse Majja järjest kasvab. Ka USA suurajalehed avaldavad artikleid ja juhtkirju Linna kaitseks. Teatud juudi organi-

satsioonid aga, eesotsas Juutide Maailmakongressiga, teevad vastupidist kihutustööd ja nõuavad Linna otsekohest deporteerimist.

1987 2. apr. Linnase tüdardel oli viimane jutujamine nende isaga. Sama päeva õhtupoolel viidi Linna Kennedy lennuväljale, et teda N. Liitu küüditada. Ramsey Clark'i vaheleostumisel ja ülemkohtunik T. Marshalli korraldusel seekordne küüditamiskatse peatati ja Linna viidi tagasi New Yorgi vanglasse.

1987 15. apr. Vahepeal oli Panama valitsus nõustunud Linnasele assüüli andma, kuid see lubadus tühistati. Nagu hiljem selgus, avaldasid Panama saadikule Washingtonis survet Juudi Maailmakongressi peanõunik Eli Rosenbaum, OSI direk-

1987 22. juunil: nõukogude andmeil on K. Linna viidud Leningradi vanglasse „parema arstliku järelevalve ja hoolduse alla“ ... TASS'i teatel olnud Linnasel maohaavand, südamehaigus ja samuti defekte maksas ja neerudes. New Yorgi vanglas raviti teda maohaavade pärast ja on teada, et ta kannatas kõrge vererõhu all. Kui teda 20. aprillil aga julgeolekumeeste vahel Kennedy lennuväljale viidi, jättis ta siiski terve mehe mulje.

1987 24. juunil: N. Liidu ametivõimude andmeil tehti Linnasele Leningradis esimene operatsioon maohaavade ravimiseks.

1987 1. juulil: Tütar Anu Linna ja advokaat Ramsey Clark jõudsid Leningradi vanglasse, kus neil toimus 10-minutilise kohtumine Karl Linnasega. Venelaste seletuste kohaselt olevat talle tehtud teine operatsioon. Patsient oli näiliselt jõuetu, ent teadvusel ja rääkis vaevu.

1987 2. juulil: Anu Linna ja adv. Clark jõudsid tagasi Tallinna, kus neil toimus kokkusaamine Linnase sealse „kaitseja“ Kalju Kägi ja prokurör K. Kimmeliaga. Neile teatati, et K. Linna kohta 1962. a. tagaselt tehtud surmaotsus on vormiliselt tühistatud, milles teoteti varem tehtud seaduse muutmisele surmanuhtluse kaotamise osas, kuid see teade on paradoksaalne, sest nõukogude peaprokurör oma jutujamisel teadeteagentuur TASS'i esindajaga 21. aprillil Moskvas teatas, et kuritegu selles kategoorias ei aegu kunagi.

Hiljem kuuldi prokuröri kaudu, et Linna suri samal päeval Leningradi vanglahaglas südame ja neerude nõrkemise tagajärjel.



Eesti Vabariigi Sõjakooli 68-nda aastapäeva tähistamisel Stockholmis. Pildil osa aktusest osavõtnuid.
(Foto: „Eesti Päevaleht“)

Eesti Sõjaveteranide Sõprusühing Rootsis pidas üldkoosolekut

Endel Rumma jäi edasi esimeheks. Elav tegevus jätkub.

Ühingu üldkoosolekul esitas sekretär Viktor Marvet ülevaate möödunud aastast tegevusest. Toome selle kokkuvõtlikult lugejate ette:

- on toimunud 3 avalikku ettekandekokkutulekut Stockholmis, kus on käsitatud kuut teemat:
- „Sakala partisanide pataljoni juht Eesti Vabadussõjas, kpt. O. Oidermann“, referent ksv. M. Martsoo;
- „Aurulaev Laine“ — kõneles ksv. Viktor Marvet;
- „Sinimägedest Tšehhi põrguni“, kõneles ksv. Arnold Pilt;
- „Vabadussõja võidukas vastupealetung aastavahetusel 1918/1919“, kõneles ksv. Remi Milk;
- „Kommunistide mässukatse 1. detsembril 1924“, referent ksv. Mihkel Martsoo;
- „Eesti Vabariigi kaitseväge Rootsi hinnangus“, ref. ksv. V. Marvet.

● ksv. Valter Murelik on Lääne-Rootsis (Göteborgis jm.) pidanud mitmetel teemadel ettekandeid, kokku 6 korral.

● on korraldatud 3 koosviibimist koos perekonnaliikmete ja sõpradega.

● on osa võetud Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse peakoosolekust Syracuse (USA-s), kus meie ühingu aruande esitas meie esindaja USA-s — ksv. Henno Uus.

● Meie esindus ÜEVK juures on: ühingu esimees dr. Endel Rumma, ksv. Henno Uus USA-s ja ksv. Lembit Ploom Kanadas.

● on osa võetud Eesti Vangistatud Vabadusvõitlejate Abistamiskeskuse tegevusest. Meie esindajad: ksv. Ants Pahl ja ksv. Remi Milk.

● on osa võetud Heidelbergis (Saksa

Liiduvabariigis) Euroopa Eestlaste IV Laulupeo raames toimunud sõduriohtust.

● on vahendatud ÜEVK poolt anetatud Vabadusvõitlejate Teeneteristi ülemist ühingu liikmele, ksv. Aarne Vötingule.

● oleme oma informatsiooni-bülletäänini ja suulise reklaami kaudu kordvalt esile tõstnud sõjameeste häälekandja „Võitleja“ tellimise vajadust.

● on ühingu tegevusest antud informatsiooni väljapoole, — kas bülletäänini „Teated“ saatmisega või vahendatud ka eesti ajakirjanduse kaudu.

● ühingu juhatus on saatnud liikmetele nende juubelite puhul õnnitlusi ja tervituskirju ning surma läbi lahkunud kaasvõitlejaid on mälestatud leinakutlutusega.

● 1987. a. tegevuskavas on mitu referaat-koosolekut, Vabadussõja alguse tähistamis-aktus ning Eesti Vabariigi 70. aastapäeva ning teiste rahvuspuhade tähistamine. Jätkatakse samuti bülletään „Teated“ väljaandmist.

● ühingu juhatuse kuuluvad: Endel Rumma (esimees), Ants Pahl (abiisimees ja ajaleht „Võitleja“ esindaja Rootsis, samuti ühingu esindaja EVV Abistamiskeskuse juures), Viktor Marvet (sekretär), Helder Joa (laekur), Endel Laidna (majandusjuht), Heinrich Post (varahoidja), Remi Milk (EVVA sidemees ja ajaleht „Võitleja“ toimetuse kolleegiumi liige), „Teated“ toimetajana tegutseb Johannes Äro; revisjonikomisjoni kuuluvad Mihkel Martsoo, Evald Põdra ja Lembit Talbak.

● kirjavahetus ühinguiga käib sekretäri kaudu aadressil:

V. Marvet, Värdsuvägen 26 VIII, 145 50 Norrborg, tel. 0753/806 14.

tahtlike hulka. Luterlaste pooltel toimis Stockholmis soome koguduse õpetaja Urpo Kokkonen, kes on abielus eestlannaga ja valdab eesti keelt.

„VÕITLEJA“ TÄNAB...

Ühenduses meie häälekandja „Võitleja“ ilmumise 35-nda aastapäeva saabus toimetusele hulgaliselt häid soovide ja õnnitlusi. „Võitlejale“ sõbralikud organisatsioonid, firmad ja ka mitmed üksikisikud avaldasid meile oma tunnustust ja poolehoidu kuulutuste kaudu.

Täname siinjuures lehe tellijaid ja ka kõiki teisi rahvuskaaslast, kes on „Võitleja“ ilmumisele ühel või teisel moel kaasa aidanud.

„Võitleja“ toimetuse ja talituse

AUSTRALIAST:

ESTO '88 raamkava

ESTO '88 MELBOURNE'IS

Kolmapäev, 28. dets. 1988 —

Avajumalateenistus
ESTO '88 avamine ja avaõhtu
Noorte-tegevus

Neljapäev, 29. dets. 1988 —

Näituste avamine
Eesti Õpetajate Kongress
SÕJAMEESTE KONGRESS
Eesti Noored Esinevad (ENE)
Teater
Noorte-tegevus

Reede, 30. dets. 1988 —

V Eesti Rahvuskongress
ESTO kontsert
Teater
Noorte-tegevus

Laupäev, 31. dets. 1988 —

V Eesti Rahvuskongress
Teater

ESTO ball

Pühapäev, 1. jaan. 1989 —

Ökumeeniline jumalateenistus
Teater
Rahvapillide ja rahvalaulude õhtu
Noorte-tegevus

Esmaspäev, 2. jaan. 1989 —

Suurlavastus „Muinasaja mälestusi“
(rahvamuusika, rahvatants, võimlemine)
SÕDURIÕHTU
Noorte-tegevus

Tesipäev, 3. jaan. 1989 —

Rongkäik/Vabadussõue
Laulupidu
Teater
Noorte-tegevus

Kolmapäev, 4. jaan. 1989 —

Rahvapidu/ESTO fest

ESTO '88 SÕJAVETERANIDE TOIMKOND teatab:

Eesti Sõjameeste Kongressist võivad osa võtta kõik endised eesti sõjamehed. Ettepanekud ja soovivaldused „sõjaveteranide ja eesti rahvuspoliitiliste küsimuste kohta“, mida soovitakse arutada sõjameeste kongressil, tulevad esitada oma organisatsioonide kaudu, või selle puudumisel vahetult toimikonnale kaheksateist kuud enne kongressi.

Toimikonna aadress: c/o V. Sakk, 11/66 King Road, FIVE DOCK, NSW 2046, Australia.

(Käesolev informatsioon jõudis „Võitleja“ toimetusse suure hiline misega ning seetõttu on lubatud 18 kuud juba möödunud, kuid avaldame teate siiski toimikonna aadressi pärast, mida saab kasutada ka teistes küsimustes. Toim.)

Võidupühast Sydneys

Sydneys on saanud kombeks, et Võidupüha aktuse korraldamine on usaldatud meie endistele sõdalastele, ja seda on teinud Sydney Eesti Võitlejate Ühing juba 35 korda. Tänavune EVÜ poolt korraldatud Võidupüha kontsert-aktus toimus Sydney Eesti Majas 20. juunil.

Aktus algas lippude sissetoomisega ja ühislauluga „Eesti lipp“, millele järgnes EVÜ NSW's esimehe K. Oidermaa avasõna, mille kestel mälestati vaikselt leinatsükla kõigidel aegadel kodumaa eest langenuid. Sisukale avasõnale järgnes õpetaja H. H. Lõdigi päevakohane palvus.

Aktusekõne oli ksv. R. Kalamäelt. Kõneleja aga ei käsitlenud Vabadussõja ja eriti Võnnu lahingu heroilisi võitlusi, mida kuulajaskond oli oodanud, ning sellest oli kahju.

Kontsertosa avasid lauluga proud T. Mäe ja M. Lauterbach. Neid saatis klaveril pr. S. Valk. Deklamatsioonidega esinesid proud J. Lemits-Sanders ja L. Arp. Klaveril esines noor andekas pianist prl. H. Levand, ning siis asus lavale Eesti Meeskoor Austraalias, andes vägeva loppakordi aktuse kontsertosale. Koori juhatas E. Kriisk.

Lõppsõna ütles EVÜ NSW's abiesimees A. Püvendi, kes tänas ka kõiki esinejaid ja aktuse külalisi osavõtu eest. Aktus lõppes Eesti hümniga, mille järel kanti lipud välja.

U.M.



VALTER POLLI

Kiri Austraaliast:

JUTTU ON VALTER POLLIST

Hiljuti pühitses oma ümmargust sünnipäeva Springwoodis (Sydney lähedal), Austraalias tubli kaasvõitleja ja paljude huvidega mees Valter Polli. Kuna Valter on olnud tihedasti seotud eesti ühiskondliku tegevusega ja andnud tubli panuse ka Austraalia ühiskonnale, siis esitame mõningaid kilde tema elust-olust „Võitleja“ lugejaskonnale.

V. Polli lõpetas Tartu Tehnikagümnaasiumi ja hiljem Tartu Ülikooli majandusteaduskonna. Ta töötas kindlustusselts „Oma“ peakorteris Tartus. Okupatsioonide ajal töötas mitmes teises firmas, kaasa arvatud ajaleht „Postimehe“ majandusjuhina.

Jõudes 1944. a. oktoobris Saksamaale, töötas algul Vestfalenis mõisavalitsejana. Sõja lõppedes siirdus ta Hamburgi varemotelinnale, kus elas neli aastat. Ta tegutses Hamburgi eestlaste esindajana, laagrikomiteede esimehena, kaitses kaasmaalaste huvideid saksa ametiasutustes ja korraldas kultuurilisi ja teisi üritusi.

V. Polli emigreerus Austraaliasse aastal 1950, asus esialgu Sydneys, oma nimekainu juures, töötas mitmes firmas tööjuhatajana omal alal ja omas vahetult kinnisvarade vahendusfirmat. Siis katsetas ta viis aastat piimatalu pidamist Windsoris, ning töötas lõpuks nõuandjana suurfirma „Australasia“ peakorteris, kuni pensionile minekuni.

Valter Polli eestvõttel asutati Eesti Võitlejate Ühing NSW's, kusjuures ta valiti ka selle ühingu esimeheks esimeheks. Hiljem tegutses ta pikemat aega revisjonikomisjoni esimehena.

Valter Polli on elavalt osa võtnud Sydney eestlaste seltskondlikust tegevusest. Ta on olnud ajaleht „Meie Kodu“ kaastöölaine ja andis ka ise oma kutsetöö kõrval välja eesti rahvusliku ideoloogiat, kultuuri ja majandust käsitlevat ajakirja „Olion“. On teinud kaastööd ka austraalia lehtedele ja on praegugi nõuandjaks eestikeelsele raadioasadele poliitilistes ja majandusküsimustes. Samuti on ta osa võtnud austraallaste poliitilistest ja seltskondlikust tegevusest. Ta on kohaliku parempoolsete erakonna abipresident, etniliste gruppide esindaja ning New South Wales'i osariigi nõukogu liige jne.

Pärast korduvalt nõudmist, õnnestus V. Pollil lõppeks oma abikaasa Lydia ja tütar Ene-Merikese okupeeritud Eestist välja tuua, kes nüüd kõik ühist perekon-naelu naudivad.

V.P.I.

Soomepoisid Rootsis said lipu

Endiste soomepoiste organisatsioon Rootsis — Sõprusühing JR 200-1 oli pidulik sündmus: nimelt seoses tänavuse aastakoosolekuga õnnistati pidulikult aktusel ka selle sõjaveteranide ühingu uus lipp, mis oli valmistatud rakenduskunstnik Gustav Ilvese kavandi järgi, põhinedes meie rahvuslilpe. Gustav Ilves on ka ise endine soomepoiss.

Õnnistamistalitusel toimetati nli luteri kui ka apostlik-õigeusu vaimulike poolt, kuna mõlemad õigeusu vaimulikud — diakon Nikolai Arbus ja praost Martin Juhkam kuuluvad ka ise soome vaba-

Eesti vabadusvõitlejate perekonnad vajavad abi

Saada oma kodumaisele vabadusvõitlusele määratud toetus EVV Abistamiskeskuse nimele väljakirjutatud tšekiga aadressil:

Eesti Vangistatud Vabadusvõitlejate Abistamiskeskus, Box 34018, S-100 26 Stockholm, SWEDEN.

Ootamatult lahkus Kõigevägevama kutsel meie lugupeetud abiesimees ja Teise maailmasõja veteran, endine

E.V. Soomusrongi Rüg. allohvitser



GEORG MERIMETS

Sündinud: 10.12.1917 Pärnus
Surnud: 21.07.1987 Amherstburgis, Kanadas
Maetud: 25.07.1987 Amherstburgi Rose Hill kalmistule

Teda mälestab sügavas leinas

EESTI VABADUSVÕITLEJATE
ÜHING MICHIGANIS (USA)

Vaprat vabadusvõitlejat

KARL LINNAST

mälestab kurbuses

„VÕITLEJA“ pere

Kallist kaasvõitlejat, sõjaajaloolast

FRED A. LIMBERG'i

mälestab

LE.U. SÕJAMEESTE KOONDIS
ja AJALOO TOIMKOND

Möödunud ajad kohustavad . . .

AASTAPÄEVA AKTUSEST STOKHOLMIS
ROHKESTI OSAVÕTJAD EEST SÕJAKOOLI



Möödunud ajad kohustavad . . . oli ideeliseks sisuks pühapäeval, 26. aprillil 1987 Stockholmis Eesti Majas korraldatud ettekande-pärastlõunal seoses Eesti Vabariigi Sõjakooli 68. aastapäeva tähistamisega. Korraldajateks olid Eesti Sõjaveteranide Sõprusühing ja Eesti Ohvitseride Kogu Rootsis ühiselt.

Johannes Äro kõneles teemal: „Seitskümmend aastat Eestimaa autonoomsuse seaduse andmisest“. Vene Veebruarirevolutsioon andis lubadused autonoomsuseks üksikutele suureks Venemaaks liidetud rahvastele. See oli eestlastele kui loomulik ajalooline ajajärk järgnevana ärkamisajale poliitilise küpsusega nõuete esitamiseks õigusele, korraldada oma elu ja rahvuslikke eluavaldusi omal maal.

Selle nõude toetuseks korraldasid eestlased Petrogradis 26. märtsil 1919. a. 40 000-lise osavõetuga meeleavaldusrongkäigu, et mõjutada Vene Ajutist Valitsust esitatud seaduse eelnõul. Hoolimata lõpuks Ajutine Valitsus Eestimaa Autonoomia Seaduse ning aastasadu Eestimaaks ja Lõunamaaks lõhestatud eestlaste elamisala ühendati ühiseks Eesti kubermanguks. Vene keskkonna esindajaks määrati senine Tallinna linnaeja Jaan Poska ja kubermangu omavalitsuse ülesandeks tähtis valitud Maanõukogu.

Järgnesid sündmused Venemaal, mis arensid anarhist koduõnne, purustades palju illusioone, kuid ühtlasi kujundasid esimesteks sammudeks Eesti iseseisvuse saavutamise teel. Sellele aitas mit-

meti kaasa meie rahvusväeosaade loomine ja nende koondamine kodumaa pinnale.

Järgnev ettekanne tuli Kaljo Käärikult teemal: „Peatükke Eesti rahvusvägede loomise päevilt 70 aastat tagasi“. Oma ettekandes ta vaatas seda ajajärku isiklike mälestuste kaudu tema isalt, Theodor Käärikult, kes sõjaväelaseks organiseeris ligi 15 000 eesti sõjaväelase osavõetut Petrogradi meeleavaldusest. Eriti huvitavad olid Kaljo Kääriku näited isa võimalustest toetada telegraafi ülemal aidata kaasa kiire sideühendusega kriitilistel hetketel vajalike andmete vahetamiseks Tallinna ja Petrogradi vahel, samuti tema tähtsust töös meie sõjaväeosaade organiseerimisel ning Vabadussõja algul. Theodor Käärikul olid suured teened Vabadussõja ajal Eesti Vabariigi Valitsuse asjade valitsejana ja ka hiljem rahuaegses poliitilises elus.

Koimandana esitas Mihkel Martsoo mälestusi Eesti Sõjakooli esimesest lennust. Rindelt toodud noored mehed said alates aprillist 1919 kiire, kuid korraliku ettevalmistuse teotsemiseks rindel üksuste ülematena. Rindepraktikat täiendati taktikaliste teadmistega ja siis — siirduti tagasi rindele. See oli alguseks meie sõjaväe õppeasutustele ja sõjakoolile järgnevaks tõhusaks tööks Tondil.

See pärastlõuna oli toonud kokku rohkemalvulist kuulajaid ja järgnes tujukül-lane koosviibimine ühises lauas koos vanade sõdurilauludega.

VAJAME SÕJAKOOLI REFORMEERITUD KUJUL

A. NÕMMIKU KÕNEST EESTI SÕJAKOOLI 68. AASTAPÄEVAL TORONTOS

Täna tähistame Eesti Vabariigi Sõjakooli asutamise aastapäeva. Sõjakooli asutamine — ülemjuhataja kindral Laidoneri käskkirjaga 3. aprillil 1919. a. — teostus Eesti Vabadussõja teise kriisi ajal. Eesti piiridest väljaajetud Punaarmee kogus jõude ja alustas ulatuslikku pealetungi lõunarindel. See pealetung suudeti seisma panna alles Võru linna lähel. Lahingud olid verised ja kaotused suured, eriti nooremajast juhtkonnas. Nende koosseis vajas täiendamist.

Sõjakool alustas tegevust 14. aprillil jalgaväe, suurtükiväe ja ratsaväe klassiga. Õpilasteks olid peamiselt õppursõdurid, kes lahingutes olid üles näidanud erilist julgust ja algatusvõimet. Väljaõpetatultes juhtkonnas ja isiklike võimete arendamist.

Sõjakooli esimese lennu lõpetajad olid naasnud rindele augustikuul ja saanud oma tuleristsed Narva rindel punaste suurofensiviide ajal. Tulemuseks oli vaba ja iseseisev Eesti Vabariik. Sõjakooli teise lennu õppeaega pikendati, sest Vabadussõda oli lõppenud ja ei olnud enam vajadust sõjaaegsete ohvitseride ettevalmistamiseks. Paremate ning laialdasemate teadmistega ohvitseride ettevalmistamiseks muudeti sõjakooli struktuuri mitmel korral järgneva 20 aasta jooksul.

Sõjakoolile lisandusid hiljem ohvitseride ettevalmistamise alal mitmesugused eriala koolid, kursused ning Kõrgem Sõjakool. Selle lõpetajaid lähetati ka teiste riikide kõrgematesse sõjakoolidesse, et sealset riigikaitse probleemidega tutvuda ning laiema silmaringi saamiseks sõjalise väljaõppe alal.

Eesti Vabariigi Sõjakool likvideeriti 1940. a. Nõukogude Liidu esimese okupatsioonistaasta ajal. Eesti kaotas iseseisvuse ja Eesti armee liideti Punaarmee koosseisu ümberkorraldatud kujul. 95% Eesti vanematest ohvitseridest likvideeriti, kuna nooremate ohvitseride suhtes ei jõutud seda teostada, sest algas sõda. Nad võitlesid Vabadussõja traditsioonide kohaselt eriti suure visadusega idarindel ja Eesti metsades, kaitses kodumaad edasitungiva Punaarmee tõkestamisel Narva rindel, Sinimägedel, Erilise joonel, võites sealabi aega, et võimaldada suuremaarvulist põgenemist punaterrori eest.

Oleme olnud põgenikena võõraste maal üle 40 aasta. Piduliklähitapäevadel, kongressidel ja konverentsidel on nõutud okupantide lahkumist Eestist ja väidetud, et meie oleme ikka veel sõjas N. Liiduga. Kuulajakonnast on küsitud, miks ei ole tehtud midagi, et Eesti saaks vabaks? Peaksime vast küsima kuulajakonnalt, kas rahvas on ka selleks valmis ning vajalik juhtkond olemas, et nõudmistest juurest tegudele minna?

68 aasta jooksul on olukord põhjalikult muutunud. Iseseisvuse taastamine tänapäeval eeldab teistsugust suhtumist sellesse probleem. Ka nõuab meie eesmärgide saavutamiseks pühahoolikust ettevalmistust ning teadlikku juhtkonda.

Eesti rahvas on elanud Läänemere kalastel iseseisva rahvana enam kui 4000 aastat. Ta omab erilist füüsilist ja vaimset tugevust, nagu mitmed teised rahvad, kes iseseisvalt on elanud ja iseseisvuse nimel võidelnud niisama palju aastaid. Perekondlik ja rahvuslik kokkuvõtte on olnud nende juures primaarseks kohustuseks. Sellest tulebata teised, kaasa arvatud igapäevased kohustused.

Rahvusvaheline lõõksõna väidab, et „armastus teeb pimedaks“. Pime võib nii kergesti komistada ja umbeetele sattuda, kust ei ole teed tagasi. Pimeda armastuse tulemusi võime kogeda iga sammul. Abielud lõhenevad alarimeerival hulgal. Hoole ja armastusega kujundatud eestlaste kodud lõhenevad perekondlike pärijate puudusel müügil ja nendesse kodudesse kogutud vaimuvara raamatukogude näol läheb prügimäele. Suunamuutmiseks vajame uut ärkamisajale.

Et võiksime kunagi iseseisva Eesti Vabariigi juurde välja jõuda, peaksite tulema mõistuse juures sõlmitud abielude juurde ning kasvatama tugevaid perekondi, kelle liikmed oleksid aktiivsed nii perekondlikul, ühiskondlikul kui rahvuslikul alal. Viimaste seast tuleks leida neid, keda soodustada teadmiste oman-

damisel, mis vajalikud rahvajuhile.

Tahaksin öelda, et me vajame uut sõjakooli, sõjakooli reformeeritud kujul ja tahaksin loota, et selle kooli kasvandikud juhiavad rahva tegude juurde, mis taas vabastavad Eestil!

ÕPETAJA UNO PLANK 85-AASTANE

22. juunil s.a. sai Baltimore's elunev kirikuõpetaja emeritus Uno Plank 85-aastaseks. Juubilar sündis Rõngu kihelkonnas veskiomaniku pojana. Ta jäks kooliõpilaseks Eesti Vabadussõtta ja sõdis nii venelaste kui ka sakslaste vastu.

U. Plank õppis usuteadust Tartu Ülikoolis ja lõpetas selle 1937. aastal. Teda ordineeriti kirikuõpetaja ametisse 1938. aastal. 1940 valiti ta Vastseliina koguduse õpetajaks Võrumaal, kus sai teenida vaid 1944. aastani, mil sõjariinne lükkas ta kodut välja. Uno Plank teenis sõjamehi Posenis ja hiljem Augsburgi põgenikelaagris (Saksamaal).

Õpetaja Plank jõudis koos perekonnaga USA-sse 1950. a., kus kohe jätkas nii eesti kui ka saksa koguduste teenimist. 1953. a. kutsuti ta Baltimore'sse eesti Markuse kogudust teenima. See kujuneski tema peamiseks tööpõlluks, teenides kaaseestlasi ustavasti ning arendades seltskondlikku ja kirjanduslikku tegevust. Selle pika aja jooksul teenis ta kaaseestlasi ka kodumaal „Ameerika Hääle“ raadiosaadete kaudu jutlustades.

Juubilar elab pärisvõlt Baltimore's, kus tema lähimateks ligimesteks on tütar lastega.

KARL TUBALKIN 70

Clevelandis tähtistas 6.juunil oma 70. sünnipäeva Karl Tubalkin, kes on olnud EELK Cleveland-Ohio koguduse ja sealsee eesti rahvusgrupi üheks kandvamaks hingeks. Ümmarguse sünnipäeva puhul tervitasid juubilarit teiste hulgas ka Cleveland-Ohio Eesti Vabadusvõitlejate Ühingu esindaja Ants Traks, kuna ühistest elamustest ja mälestustest Eesti Sõjakooli päevilt rääkis Oskar Uusima.

KEVÜL teateid:

PEREKONNAÕHTU SEEDRIORUL

Toronto ja Hamiltoni eesti võitlejate ühingu ühiskorraldusel toimub laupäeval, 15. augustil 1987 Seedriorul eesti võitlejate PEREKONNAÕHTU.

Selle üritusega ühenduses tähistatakse traditsioonilist EESTI RAHVA VÕITLUSPÄEVA kell 5:00 p.l. toimuva akusega. On kavas päevakohased sõnavõtted ja lahingutes langenud kaasvõitlejate mälestamistseremoonia.

Õhtuse programmi eest hoolitseb ksv. Raimond Tralla ning mängib ksv. Georg Itali orkester. Kohapeal avatud ka einelaud eesti toitudega.

IX PÕHJA-AMEERIKA EESTI SÕJAMEESTE SUVEPÄEVAD LAKEWOODIS

Ühine bussisõit Torontost

Traditsiooniks kujunenud see kontinendi eesti sõjaveteranide järjekordsed suvepäevad (arvult üheksandad) leiavad aset Eesti Vabadusvõitlejate Liit USA-s korraldusel Lakewoodis (N.J.) 19./20. septembril 1987.

TEVÜ korraldab ühise bussisõidu, mis väljub Torontost reede õhtul, 18. septembril ja jõuab Lakewoodi järmsel hommikul. Täpsemad andmed ühenduse suvepäevadele osavõetuga avaldatakse hiljem eesti ajakirjanduses, kuid küsimuste puhul võib helistada õhtuti TEVÜ laekur Johannes Kirsipuule telefonil — 481-5793.

Veteranide juubeleid ja tähtpäevi

Eduard
ja
Elvi
Uduste
nende
teemant-
pulmapäeval
1987. a.
Foto: V. Raiend



E. Uduste juubelid

Montrealis ja Torontos üldiselt tuntud Eesti Vabadussõja veteran Eduard Uduste sai juulikuul 22. päeval 85-aastaseks.

E. Uduste läks Vabadussõtta 17-aastase koolipoisina ning võitles lõunarindel kuni Eestimaa oli meie põlisvaenlastest vaba ja sõlmiti rahu. Nende võitluste eest anti E. Udustele nii Eesti kui ka Läti Vabadussõja medalid ja a. 1938 E. Udustele anti E.V. valitsuse poolt Valge Tähe Ordeni. Ta teenis Eesti Vabariiki ustavasti kuni N. Liidu okupatsioonivägede sissetungimiseni. Paralleelselt teenistusega täiendas juubilar ka oma hariduslikku taset, lõpetades Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas.

Eduard Uduste oli üks Montreali Eesti Võitlejate Ühingu ning samuti Kanada Eesti Võitlejate Ühingute Liidu asutajatest. Oli Montreali ühingu energiline liige kuni Torontosse asumiseni 1973. aastal, ning Montrealis tehtud vabadusvõitlusliku töö eest valiti ta sealse ühingu auliikmeks. Torontos elades on ta elavalt osa võtnud TEVÜ tegevusest ja olnud aastaid KEVÜ juhatuse liige Tema teened on hinnatud VTR 3. kl-ga.

Torontos elades on ta erksasti kaasa löönud TEVÜ tegevusele ja on olnud ka aastaid KEVÜ juhatusliige.

Eduard ja Elvi Uduste on olnud õnnelikud abielus 60 aastat. Seda teemantpulmapäeva juubelit tähistati käesoleva aasta 21. mail kitsamas ringis. Märkimisväärselt pika abielu õnneliku püsimise peamisteks teguriteks on olnud nende mõlema erakordne hea tervis ning rahulik ja sõbralik meel. „Võitleja“ pere soovib juubilaridele palju õnne tulevikuaastaks.

Major Mihkel Martsoo 85-aastane



Major Martsoo kõnelemas E.V. Sõjaskooli aastapäeval Stokholmis 1987.

20. mail 1987 sai Uppsalas Mikhel Martsoo 85-aastaseks. Major Martsoo on kahe sõja veteran. Vabadussõtta läks M. Martsoo vabatahtlikuna, olles alles 16-aastane. Lõpetas Eesti Vabariigi Sõjaskooli esimese lennu 1919. a. augustikuus. Määrati seejärel rindele Sakala Partisanide rügemendi kompaniülemaaks. Rahuaajal teenis kaadriohvitserina Autotankide rügemendis, kus avansseeris rügemendi adjutanndiks majorina. Väärimärkimist, et major Mihkel Martsoo oli Eesti Armees aastate poolest kõige noorem major.

E-a

Endel Ruberg 70

Tubli võitleja, skautjuht ja populaarne kunstnik Endel Ruberg tähistas oma 70-ndat sünnipäeva Eesti Kodus, Torontos. Endel sündis Virumaal 21. lehekül päeval 1917, käis koolis Rakveres ja tegi läbi E.V. kaitseväe teenistuskohustuse Autotankide rügemendis.

Ettevõtliku ja julge noormehena ületas ta Soome lahe ja jõudis Soome Tallvesõtta just enne rahulepingu sõlmimist. Ta naasis Soomest 1941. a. suvel kuulsa ERNA salga koosseisus ja tegi kaasa lahinguid venelaste vastu Eestis. Pärast Eesti saarte vabastamist pöördus ta tagasi Soome ja jätkas võitlust Jätkusõjas. Endel sai eriväljaõppe soome kangeluses, kus moodustati eestlasti koosnev luuresalk, kelle traagilise saatusse kohta on olnud hiljuti ajakirjanduses mitmeid artikleid. Endel pääsis sellest haiglasolekust tütli.

Kui Karjala Kannasel formeeriti eesti rügement (JR 200), sai ka Endel selle üksuse sõdalane, algul allhvitserina, hiljem, pärast ohvitseridekursuse lõpetamist nooremleitnandina.

Koos „soomepoiste“ rügemendiga tuli ta tagasi Eestisse sõjasulav 1944 ning võitles Virumaal viimastes tõrjelahingutes, kuni Eesti langemiseni punaste kätte. Jällegi Soome kaudu õnnestus tal pääseda Rootsi ning hiljem edasi Kanadasse. Endel sooritas oma elutöö Montrealis, olles aktiivne vabadusvõitleja, noortejuhit ja seltskonnategelane ligemale 30 aastat. Tema lemmikalaks kujunes eesti skautide laskurklubi treenimine ja juhtimine. Endeli ainulaadne kohusetunndus ja järjekindlus nakatus ka poistesse, kes enamikus tõusid noorte laskurite eliti, võttes meistrititleid Briti Maailmariikide (British Commonwealth) ulatuses.

Endel Ruberg on andnud ka suure panuse võitlejate organisatsioonidele. Ta oli aastakümneid MEVÜ liige ja ligemale 10 aastat selle esimees. Torontos on ta tegutsenud ka KEVÜ juhatuses.

Eesti rahva tutvustamine ja vabadusvõitlus meie maa vallutajate vastu sõna ja sülega kuulub veel nüüdki Endeli primaarse tegevuse hulka. Juubeli puhul õnnitleme ühte pagulaseelust alustaladest ja soovime talle veel palju päikserikkaid päevi.

V.L.

Valdek Raiend 65

13. juunil tähistas oma 65-ndat sünnipäeva Torontos üldiselt tuntud ksv. Valdek Raiend. Juubilar on pikemat aega tegutsenud paljudes Toronto eesti organisatsioonides juhtival kohtadel, kaasa arvatud EKN (RVN).

Valdek Raiend sündis Virumaal Mäetaguse vallas 13. juunil 1922. Oma algja keshariduse omandas Jõhvis ning lõpetas Tallinna Tehnikumi maamöödu osakonna 1942. aastal.

Valdek värvati Saksa mereväkke 1944. aasta suvel ning sattunud Saksamaale, pidi ta koos paljude teistega jagama sõjavangi põlve pärast sõja lõppu.

Saksamaal abiellus Valdek Heljo Mor-

geniga ning aastal 1947 asusid nad Inglismaale. 1950-nda a. sügisel emigreerusid nad Kanadasse.

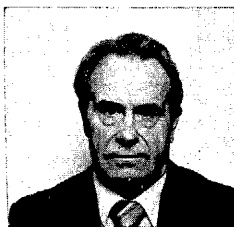
Valdek omandas 1959. aastal vannutatud maamööta kutse ja tegutses omal alal, kuni astus Toronto Ülikooli, kus ta saavutas tsiviilinseneri õigused 1966. a. kevadel. Ta töötas Ryersoni Politehnilises Instituudis õppejõuna ning alates a. 1971 geodeesia osakonna direktorina, kuni pensionile minekuni käesoleva aasta kevadel. Ta asutas iseseisva inseneri- ja maamöötmise firma ning kuulub kutsesaltselt Ontario tsiviilinseneride ning vannutatud maamööta ühingutesse.

Alates 1955 on Valdek kuulunud Toronto Eesti Võitlejate Ühingu ning on korduvalt olnud selle juhatuses. Ajavahemikul 1960—1986 kuulus ta KEVÜ juhatusse, täites viimaste aastate jooksul abiesimehe ülesandeid. Ta kuulub ka Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse Inglismaa Eestlaste Ühingu Sõjameeste Koondise esindajana. Kuid V. Raiend on ka tõhusasti kaasa aidanud „Võitleja“ väljaandmisele ja on praegu toimetuse kolleegiumi liige. Mõeldud ESTO '84 ajal oli ta valitud Sõjameeste ürituste ja Eesti lipu toimetajadesse.

Koos meie õnnitlustega kuulub juubilarile ka tänu selle sihikindla töö eest, mida ta on teinud meie vabadusvõitluslikul rindel.

„Võitleja“

Valdu Lillakas 65



Seitsmennal märtsil tähistas „Võitleja“ tegevtoimetaja Valdu Lillakas oma 65-ndat sünnipäeva. Valdu on pärit Virumaalt, Haljala vallast. Keskhariduse sai ta Rakveres, kuid sõda ei lasknud teda minna Tartusse õpiniguid jätkama, vaid viis teda Soome rindele. Seal naastes JR 200 I pataljoni koosseisus paisati neid Tartu rindele, ägedatesse lahingutesse. Jõudes taandumisel Saksamaale, abiellus ta pärast sõja lõppu Meerbecki laagris. Aastal 1947 asus Inglismaale ning 1950. a. Kanadasse, Montreali linna. Seal töötas ta Northern Telecom Kanada juures kuni Torontosse ümberasumiseni. Oma igapäevase töö kõrval sooritas ta raamatupidamise eksamid ja töötas sellel alal kuni pensionile siirdumiseni.

Valdu on tuntud vana hea sportlasena, skautmasterina ja sulemehena. Tema nimel on mitmed murdmaajooksu rekordid. Ta abistas jõudu mõõda ka Montreali „Kalevi“ skautliiklondas kuuluses Eesti Skautmasterite Kogu Kanada Koondisse. Samuti on ta olnud Montreali Eesti Seltsi esimeheks, Eesti Liit Kanadas esindajaks ja Eestlaste Kesknõukogu Kanadas liikmeks. On kuulunud nii Montreali kui Toronto Eesti Võitlejate Ühingu juhatusse ning oli Kanada Eesti Võitlejate Ühingu Liidu majandusjuhi pikemat aega. Tema teeneks on ka „Eestlased Kanadas II“ toimetamine.

Eesti sõjamehed soovivad talle pika iga ning senist jätkuvat energiat ka tulevases rahvuslikus töös sõjameeste häälekandja „Võitleja“ toimetamisel.

A. J.

TEVÜ juubeleid

Ksv. Eduard Uduste sai 22. juulil 85-aastaseks. 80. eluaasta tulbani jõudis ksv. Boris Rahe 5. juulil ja samasugust juubelit tähistab ksv. Johannes Sirm 21. augustil. 15. augustil tähistab ksv. Endel Mell oma 65-ndat sünnipäeva, kuna ksv. Max Lilleberg tähistas 8. juulil oma 60. sünnipäeva. TEVÜ abiesimees Raffi Moks on neid kõiki ühingu nimel tervituskirjadega mees pidanud.



Vilma Belinfante

24. aprillil 1987 tähistas Hollandis Rotterdami linnas oma 65-ndat sünnipäeva Eesti Selts Hollandis kauaegne esinaine Vilma Saidlo-Belinfante, üks tuliingeline eestlanna, suur rahvuslik võitleja, kelle tegevus on ulatanud sageli kaugele üle Hollandi piiride.

Juubilari tutvusringkonda kuulub ka Hollandi riigitegelasi, ajakirjanikke, televisiooni ja raadiokeskuste tegelasi, kelle hulgas ta on tutvustanud kõigjal pikki aastakümneid meie maa ja rahva kurba saatust. Ka on ta kirjutanud sageli artikleid sealsetes ajalehtedes. Samuti on juubilar ja tema poeg Peeter tuntud eesti noorsooliikumise ridades kogu Euroopa ulatuses.

Johannes Säagit mälestades

Eesti Vabadussõja veterani Johannes Säagi matus toimus Torontos, Mount Pleasant kalmistul 13. juunil 1987. Tema äkiline surm järgnes koheselt südameatakkile 8. juunil. Lahkunu oli töövõimeline ja täis tegevusind kuni oma surmani. Matustetulist pidas õpetaja Tõnis Nõmmik Murray Newbiggingi matusemajas, kus Toronto Eesti Võitlejate Ühingu ning Toronto Eesti Jahimeeste ja Õngitsejate Seltsi esindajad seisis oma lippudega auvalves.

Johannes Säagi oli sündinud 20. juulil 1902 Tartumaal, Kodijärve vallas. Ta võitis osa Eesti Vabadussõjast kaitseliitlasena. Pärast vastavaid kursusi ja kooli teenis ta E.V. suurtükiväes veterinaarvõlkerina kuni venelaste sissetulekuni.

Teise maailmasõja alguses, kui Eesti kaitsevõim liideti Punaarmee, viidi ka Säagi oma üksusega Venemaale. Tal õnnestus aga läbi rinde sakslaste poole üle tulla. Saksa sõjaväes teenis ta veterinaarveebina, kuni ülandeti nooremleitnandiks. Pärast pikka seiklusrikast teekonda jõudis Säagi 1944. a. sügisel Rootsi. Sinna tõi ta hiljem ka Saksamaale põgenenud abikaasa ja poja. 1951. aastal emigreerusid nad Kanadasse.

Torontos sukeldus Johannes Säagi täie innuga seltskondlikku töösse, asutas jahimeeste sektiiooni kohaliku eesti seltsi juurde, millest hiljem kujunes iseseisev jahimeeste ja õngitsejate selts. Ta tegutses ka kohalikus võitlejate ühingu, skaudisõprade seltsis, RVN-is ja mujal. Peamiselt oli ta tegevuses fotograafia, mis on olnud tema kõrvalkutse juha vabariigi päevist alates, ning lehe kaastöölisesena-reporterina, jäädvustades eestlaskonna tegevust ja sündmusi. Kuid ta on kirjutanud lehtedele ka palju artikleid loodusest, mis on Säagile alati seisnud südamelähedasena. Veel vanas eas kasvatas ta faasanid ja muid kodulinde.

Johannes Säagit jäid leinama abikaasa, poeg ja kolm poja-poega ning suur sõprade ring.

Puhka rahu, hea aatekaaslane!

Karl Kooki mälestades

Stokholmis suri 10. veebruaril 1987 dr. Karl Kook. Tema matustetulist leidis aset 4. märtsil Stokholmi Jakobi kirikus ning praost V. Takkeli poolt.

Karl Kook sündis 6. veebruaril 1899 Tartumaal Raadi vallas taluomaniku pojana. Ta lõpetas 1926. aastal Tartu Ülikooli arstiteaduskonna ning töötas edukasti oma kutsealal. Vabadussõjast oli ta osa võtnud käskjalana kindralstaabi sideosakonnas ja hiljem teenis vanemallohvitserina sõjalaeval „Ahti“.

HELJU KIMMEL:

SUNDKORRAS SAKSAMAALE

Väljavõtteid ühe eesti tütarlapse päevikust

7.

Grammofonid mängivad, mängitakse kaarte, malet. Mõnes palatis, kus on nooremad ohvitserid, peetakse vahel salaja isegi tantsupidu ja valmistatakse kartulisalatit (ei tea kust nad need vajalikud ained hangivad?!).

Üks leitnant, kelle jalg on ülevallat alla või alt üles üleni kipsis, ronib igal õhtul imeosavasti kipsis välja. Asetab kipsi tekihunniku alla voodisse ja ronib ise aknast välja. Hommikul kraadimisajaks on ta korralikult voodis ja väga „haige“. Ka mõni teine katsub seda järele teha.

Mõnikord, kui eesukse juures on valvekorras kena UFD (valvekorra all-ohvitser), siis lukustab ta välisukse ja me lähme tühja palatisse. Varsti ilmuvad sinna ka valvekorra-ärst (kui ta just välja pole läinud) ja patsient patsiendile järele, kuni ruum on puupüstis täis. Improviseerime teatrit, peamiselt aga laulame. Üksteise võidu jutustatakse anekdoote. Lõbu on laialt, õõ mõõdub kiiresti. Päevaõde ei jõua aga küllalt imestada, miks patsiendid kogu päeva maha magavad!

Täna, kui magasin kõige paremat und, tuli peahoonest joostes päevaõde, raputas mind üles ja käskis mul kiires korras ühe patsiendi juurde tulla, kellest keegi jagu ei saavat; karjutas nagu loom, nii et maja väriseb ja ütlevalt, et ainult mina saavat teda aidata.

Tusaselt riietun ja lähen kisendaja juurde. Istusin voodi servale (see on keelatud) ja võtsin ta käe pihku — silmapilkselt olid rändavad neeru- või sapikivid seisma jäänud. Ei mingit valu ega karjumist. Selle asemel ütles ta, et ta abielluvast minuga. Tema olevat tähtis kokk ja mitte ialgi ei olevat mul tarvis keeta ega kõõgis olla. Kinkis mulle maasikaid ja lilli, mis ta oli päevaõdedelt nurunud ja lasknud tuua ei tea kust või mille eest!

Kui patsient oli rahunenud, kõmpisin tagasi mägilossi. Tuhanded klaasruudukesed hoonel esiküljel sädetsid päikeses nagu teemandid. Laatsaret on tulvil pulbitsevast noorest elust. Ainult meie kolme eestlanna reaalsus oli must ja tüme teadmatuse. Põgeneda? Kuhu? Meil pole ju kedagi ega kuhugi minna! Sellistele kokk-patsientidele ei raisanud ma oma mõtteidki!

04.06.1945

Vabal ajal, mõned tunnid enne õhtöö algust, istume Tamara ja Benita-ga lamamistoolides peahoone taga asuvas väikeses pargis. Mereväe komandör loeb meile Stormi novelle, insener jutustab oma elamustest. Ümber peahoone jalutavad patsiendid ja teenistusest vabad õed, sanitarid nagu promenaadid. Parunipoeg jalutab üks ja õpib „Fausti“ pähe, et mitte põõbliga seltsida.

16.06.1945

Pea-ärsti näeme väga harva. Tal on all külas korter. Mõnikord tuleb ta aga laatsareti treppidest alla nagu filmis — monokliga ja kahe suure valge ja musta-täpilisega koeraga rühmades. Ülemõde üüris endale naabri aiamaja ja elab seal õnnelikult majorist patsiendiga ega üllita meid enam. „Õde, ma viin Teid Viini kaasa!“, ütles korraga parunipoeg, kes „Fausti“ tuubib. Mina paruni ümmardajaks? Ei ialgi! Kuigi ta on ju väga kena ja mu tulevik oleks kohe helge...

18.06.1945

Taevane arm, nagu saan rutiini sisse oma tööga, kohe tuleb muudatus! Nüüd määrati mind peahoone põõningul asuvasse tornituppa hambaarsti assistendiks. Keegi ei teadnudki, et siin üldse hambaarst eksisteerib!

Kaheksanurksest tornitööst avaneb jumalik vaade maailmale Bederkesale ja selle ümbrusele. Lähem tööle alles kella üheks p.l. ja töötan õhtuni,

kui patsiente on. Senini on neid olnud vähe. Segan plombe ja aitan, mida vaja. Nii head elu pole mul veel olnud! Ma ei kuulu enam ülemõde alla, vaid ainus ülemus on hambaarst.

20.06.1945

Aegamööda, iga päev ikka rohkem ja rohkem tuleb patsiente, kes seisavad pikas ootereas põõningul. Hambaarst, temperamentne nagu ta on, peksab käsi pea kohal kokku ja pröökab, et ma olevat tema mugava elu ära rikkunud! Kuidas nüüd kogu laatsaretil on korraga hambavalu! Kuna tal on erapraktika ka all külas, kus ta hommikupoolikut töötab, siis ta küll meelsamini puhkaks siin õhtupoolikul mis on nüüd aga rikutud.

Minul on laatsaretil palju rohkem patsiente olnud kui teistel õdedel, kes kogu aeg on ühes kohas töötanud ja seepärast tulevadki igavustundvad sõbrad võimalast või õõvalveaegsed härrad ohvitserid mind nüüd „üle vaatama“, et kuhu ma kadusin. Ja tulevad üha uuesti!

Lisaks assisteerimisele tuleb mul vabal ajal võõrustada hambaarsti külalisi. Sageli „hüppavad sisse“ apteeker ja juristid administratsiooniülem, aga ka tsivilistid külast. Minu kohuseks on siis organiseerida kõõgist piima ja suhkru ning keeta steriliseerimismasinas oakohvi (ning seda aparraati hiljem tundide viisi puhastada).

Jurist tegi mulle uue häda-abi isikutunnistuse templiga ja kõõgega, et olen sakslanna Königsbergist jne.

26.06.1945

Järjekordsed veoautotäied patsientide, kes ei olnud voodihaiged, viidi ära. Peamiselt ohvitserid. Peale selle paigutatakse 200 meest teise laatsaretti. Meil jääb hõredaks.

Üks inglane tuli hambaravi saama. Mu hambaarst tagus puurimismasina käia nii kõvasti vastu pörandat, et juube oli vaadata. Vaerie inglane ei pilgutanud silmaga, aga kui toolilt tõusis, kadus kui väik.

03.07.1945

Siin on ka kaks eesti poissi. Üks on väga vana, 30-aastane, teine on kitarimängija Bobby, kes kuulub ka sanitaride orkestri koosseisu ainukese patsiendina. Meie metsalossis korraldatakse nüüd sageli tantsuõhtuid. Patsiendid on osavõtt keelatud.

Mõnikord käime neljakesi jalutamas — Tamara, Benita ja mina.

11.07.1945

Hambaarst ütles, et ma võivat mu-retu olla, ta olevat kõik juba korraldanud — ta võtvat mind kaasa üheks aastaks Hollandisse oma assistandina ja sellele järgnevalt Hollandi kolooniasse Jaava saarele, Bataaviaesse. Seal olevat võimalik rahulikult elada. Mis aga saaks sellisel juhul Tamarast ja Benitast? Kui ma sellest naljatööniski räägiksin, satuksid nad paanikasse!

01.08.1945

Jälle Bremenis, siis Hamburgis! Ja meie marsikask tuli nagu ikka — kui väik selgest taevast: otsekohe Ham-

burgi sõita sõjaväest vabastamistunnistust saama ja uut kohta vastu võtma.

03.08.1945

Wehrkreisarzt X Hamburgis vabastas meid sõjaväest vastava tunnistusega, aga ei tahtnud meid lasta lahutada. Nende soov oli, et jääksime esialgu teadmata aja peale Spitalerstrasse DRK lükkäigulaagrisse, kus vajavat hädasti töökäsi. Kuigi seekord peatusime järele seal (korteri ja toidu poolest hooletul), ei sallinud me seda kohta. Ütlesime härradele, et meil on juba kindlad teenistuskohad olemas. Nurusime ja kaklesime, pidime kinnitama täpsete andmetega, et minul on koht hambaarsti juures ja teistel lastetekodus. Lõpuks kästi meil siis otsekohe Bederkesasse tagasi sõita.

Mõtlesime, et mingi pörgu, me võtame endile mõned vabad päevad! Sõidame Tamara õetütart vaatama, kes viibib Lüneburger Heide lastekodus. Lääksime ruttu peajaama pileteid tooma, enne kui nad meid siin jälle kuhugi töötoimkonda panevad.

Piletisabas seisis must-miljon inimest. Korraga kõnetab mind keegi. „Mida see nüüd küll tahab?“ mõtlesin endamisi ja vaatasin üles. Mu ees seisid täie tervise juures üks mu kolleendadest-leegionäridest, kellega oli kirj vahetus, nagu paljudel teistelgi sõjakeerises katkenud.

Elu tegi silmapilkselt täispöörde. Keerasime selja sakslastele. Kuulsin esmakordselt põgenikelaagritest ja isegi eestlaste laagrist. Sinnapoole me sammud siis seadimegi.

Ka meile oli nüüd sõda lõppenud.

H.K.

Austraalias 1986.

Märkmeid ja mälestuskilde eesti laskesportlaste tegevusest võõrsil



Waterloos, Ontarios 1968 — Suurmeistrid: Jim Hennok (paremalt esimene), Evald Gering (vasakult esimene), Edgar Tiilen (vasakult teine). Erimeistrid: Richard Plutus (keskel), Arnold Pakker (paremalt kolmas, ees). Meistrid: Karl Trei (paremalt teine), Juhan Reinoja (vasakult kolmas, ees).

(Foto E. Tiileni kogust)

EESTI LASKESPORTLASTE SAAVUTUSI

9.

AASTA 1966

Maadevaheline korrespondentsvõistlus andis Kanada esindusmeeskonnale (5 laskuriga) esikoha 5335 silmaga, teisele kohale tuli Austraalia 5232 silmaga ning USA jäi kolmandaks 5216 silmaga. Osavõtjaid oli kolmeist asukohamaalt kokku 34 laskurit.

39-ndatel Maailmameistri-võistlustel, mis peeti Wiesbaden, Lääne-Saksamaal, lasi E. Tiilen kolme asendi kogusummana 1099 silma.

Järjekordsel Kanada rahvusmeeskonna kandidaatide valikvõistlustel saavutasid sinna kohad Jim Hennok ja E. Tiilen. Jim Hennok lasi lamades asendist 60 lasuga 595 silma, mis oli tollal ja on praegugi maailmaklassi tagajärj. Kolmest-asendist olid tema tagajärjed 1103 ja 1102 silma, omandades sellega neljanda eestlasena laskesuurmeistri tiitli väljaspool kodumaad.

E. Tiileni tagajärjed olid vastavalt: lamades 590 silma, kolmest-asendist 1115 ja 1123 silma. Jim Hennoki näol said Kanada eesti laskurid oma ridade kõrge lasketaseme mehe. Kuuludes Kanada Armees koosseisu,

võistles Hennok ka edukasti kaasa sõjapüssist laskmises. Kanada sõjaväe meeskonna koosseisus.

AASTA 1967

Winnipeigsi toimumud Kanada rahvusmeeskonna valikvõistlustel kindlustas Jim Hennok endale rahvusmeeskonnas koha. Ühtlasi saavutas ta samas linnas toimumud Pan-Ameerika mängudel lamades asendist meeskonna osa hõbemedali.

Tunduvaks tagasilöögiks laskesporti viljelemisel eestlastele oli Hamiltonis oleva väliskasvatuse kasutamise võimaluse kaotus.

Traditsiooniline USA—Kanada vaheline „maavõistlus“, võitis Kanada meeskond. Individuaalselt kolm parimat tulemust: 1) J. Hennok 1127 silma, 2) E. Tiilen 1106 s., 3) E. Gering 1100 silma.

AASTA 1968

Korrespondentsvõistlused peeti juuba nelja asukohamaa vahel: Austraalia - Rootsi - USA - Kanada vahel, ja meeskondade suuruseks 10 laskurit. Kolme-asendi tulemused: 1) Kanada 10.407 silma, 2) USA 10.392 silma, 3) Austraalia 10.262 silma ning 4) Rootsi 9340 silma. Individuaalselt parimad: 1) E. Tiilen 1125 silma, 2) J. Hennok 1107 silma, 3) R. Rand (USA) 1104 silma. Rein Rand oli seega viies eestlane väljaspool Eestit, kes on saavutanud laskesuurmeistri tiitli.

1968 oligi aastaks, kus eestlaste poolt lastud tagajärjed küündisid juuba maailmatasemeni, kuna need tagajärjed olid lastud väiksematel võistlustel, ei leia need arvestamist maailmarekorditena.

Nii saavutas J. Hennok 60 lasuga lamades-asendist 597 silma, mis oli ametliku maailmarekordi kordamine, ning E. Tiilen lasi õhupüssist (lasta tuleb püstiasendist) 40 lasuga 370 silma, mis oli 3 silma võrra kõrgem kui lõuna-korealase Wan'i nimel olev maailmarekord.

Maadevaheline võistlus USA-ga jäi pidamata lasketiiru puudumise tõttu.

AASTA 1969

Toronto Eesti Maja põõningule ehitati uus sise-lasketiir. Asutati ka laskurklubi, mis kannab nime — Toronto Eesti Püssi- ja Püstolklubi. Selle (Järg. lk. 9)

ALFRED PÖLDMETS:

Veel Teise maailmasõja tekkimise põhjustest

(4)

ROOSEVELT OTSIB ETTEKÄANET SOJAKS

President Roosevelt mõttes algul, et sõda on vast siiski vältitav. Tema peamiseks mureks oli tööpuuduse vähendamine ja kraavi jooksud riigi majanduse õigele teele upitamine. Oli ju Churchill talle ütelnud: „Anna meile riistad ja meie lõpetame selle töi!“ See ütetus istutas Rooseveltile lootuse, et Ameerikali lähed vast korda pihrata otsest osavõttu sõjast siis, kui ta muutub demokraatia arsenaliks. Juba 16. detsembril 1940 teatas ta oma rahaminister Morgenthauale, et ta on otsustanud Inglismaale anda laenuamise korras sõjalaenu ja relvi niipalju kui nad peaksid neid vajama. Kuu aega hiljem ruttas Roosevelti saladusmees Harry Hopkins viima Churchilli-le järgmise teate: „President on otsustanud, et meie võidame sõja koos. Ärge kahelge selles! Ta on mind lähtetanud siia teatega, et ta aitab teid sellest sõjast läbi kõikide abinõudega ja iga hinna eest. Pole midagi, mida ei ole teeks, mis on tema võimuses.“

Rooseveldi sooviks oli hoida rahu Vaiksel ookeanil selleks, et kontinentaalseid oma tegevust inglaste abistamiseks. Teatavasti varustasid tollal Ühendriikide saadik Joseph Grew oli rooleum ja oli vajadust. Nende sõjalaevastik ja lennukivõrk liikus peamiselt Ühendriikidest saadud oli abil. Ühendriikide saadik Joseph Grew oli juba maikuu 1940 teatanud presidendile nõusoleku Jaapani valitsusele, et ameeriklased mõistavad hukka jaapanlaste agressiooni Hiinas ja võivad pida vajalikuks nende vastu majanduslikke vastuaktsioonide rakendamist Ühendriikide huvide rikkumise pärast. Esialgu seda siiski ei tehtud.

Otsustavaks sündmuseks kujunes aga Indo-Hiina vallutamine jaapanlaste poolt. See põhjustas Roosevelti muuta oma senist seisukohta. Jaapani rahasummad Ühendriikides külmutati 26. juulil 1941. Oli ja terase importeerimine Ühendriikidest oli niimoodi tehtud võimatuks. Jaapani saadik Ühendriikides Namura juhtis oma agendi ülemkohtunik Felix Frankfurti juurde. Viimane seletas asjaoludele, et Roosevelt ei saavutavat milgil viisil Ühendriikide kodanike nõusolekut — avalikult Saksamaa vastu sõtta astumiseks. Kui aga Jaapan peaks tegeema „teatud liigutusi“, siis ta satuks sõjaliselt vahetada Jaapaniga. Säärased juhul Ühendriikide rahvas nõus-

tuks sõjast aktiivselt osa võtma. Saadik Grew isegi informeeris 27. juulil 1941 valitsust, millisesse majanduslikesse raskustesse Jaapan oli sattunud ja teatas samal ajal, et tema on andmeid, et jaapanlased on sunnitud korraldama kallaletungi Pearl Harborile, kui Ühendriigid peaksid täielikult katkestama sidemed Jaapaniga. Välisministerium jättis hoiatuse tähelepanemata.

Ajaloolased toovad rohkeid näiteid sellest, kuidas Roosevelt otsis võimalusi ja ootas sündmusi, mis annaksid talle õiguse avalikult sõjast osavõtmiseks. Kuna tema aga siiski tuli arvestada ameeriklaste tugeva sõjavastase meeleoluga, pidi ta esialgu oma eesmärgile jõudmiseks kasutama varjatud ja poolvarjatud tegevust. Selline tegevus sündis kongressil nõusolekut küsimata, presidendi eksiitviiv-käskude põhjal. Üheks selliseks varjatud toiminguks oli Ameerika lendurite käsutamine Kanadasse, kust neil tuli edasi lennata Inglismaale ja astuda inglise lennukite teenistusse tingimusega, et nad ei annaks truudusvannet inglise kuningale. Samasugused olid ka tema 1941. a. esimestel kuudel antud korraldused, millede kohaselt anti Ameerika laevatehastele käsk reemontida inglise sõjalaevu, anda üle inglise sõjalaevale 10 Ameerika rannakaitse laeva, treenida 800 inglise lendurit Ühendriikides, pida inglise ja Ühendriikide sõjaväe juhtkonna salajane nõupidamine 1941. a. märtsikuu ja hulgaliselt teisi seltalolisi korraldusi.

Roosevelt otsis igal viisil sõjalist kokkupõrget sakslastega Atlandi ookeanil. Käsuja 25. aprillil 1941 laien-did ta Ühendriikide sõjalaevade patrulleerimise piirkonda. Sellega ta vabastas inglise mereväge konvoierimast neid laevu, milledega veeti sõjaväerustust inglastele. Kuus Ühendriikide mereväe operatsioonide juht admiral Harold R. Stark valmistas talle pettumuse, kui ta teatas: „Minu teada on Saksal allveelaevadele antud range korraldus panna plehku nii kiiresti kui nad suudavad, juhul kui näevad Ameerika sõjalaevu tulemas horison-dile.“ Tõepoolest, kohe pärast seda, kui Saksal mereväe juhtkonnale oli saanud teatavaks Ühendriikide sõjalaevade patrulleerimise ala laiendamine, oli Hitler oma käsuja 19. juulil 1941 Saksal mereväele kõvasti keelanud Ühendriikide laevade tulistamise lootuses, et ta siiski suudab lõpetada sõda enne, kui Ühendriigid astuvad sõtta. Roosevelt jäi aga ootama sobivat momenti.

CHURCHILL: AMEERIKA TULEB VEDADA SÕTTA HÄBENEMATULT!

Rooseveldi esimene isiklik kohtumine Churchilliga toimus 9–12. aug. 1941 Placentia Bay's Newfoundlandis. Churchill, kes kunagi oli avalikult öelnud, et „sõda on veetlev (delicious)“, oli Placentia Bay kohtamisele tulnud just selleks, et meelitada Ühendriikide mereväge üle Atlandi ookeani selleks, et sõjaline kokkupõrge Saksamaaga ometi kord teostuks. Churchill aga ei olnud nimetamisväärselt edu sellel kohtumisel. Inglise laeidsid, et ameeriklased on hirmus tagasihoidlikud. Inglise valitsuse kabinetiilge kolonel Jan Jacob kirjutas oma päevikus 11. augustil 1941: „Mitte ainu-si Ameerika ohvitser ei näidanud vähe-matki huvi selleks, et olla sõjas koos meiega.“ Kui Roosevelt sellelt kohtu-miselt tagasi tuli, ootas teda uudis: Esindajatekoda oli 13. augustil 1941 vastu võtnud seaduse, et pikendada sundaja teenijate sõjaväekohustust, kuid ainult kuue kuu võrra, ning seda-gi vaid üheainsa enamikuhäälega — 203 poolt ja 202 vastu! Selline hääl-etamise tulemus oli parimaks tõendiks ameeriklaste sõjavastastest meele-olust.

Churchill oli ütelnud oma pojale,

Randolphile, pärast Placentia Bay's peetud nõupidamisi: „Ameerika tuleb vedada sõtta häbenematult!“ Churchill oli hädas, et Roosevelt ei võta vedu vaatamata tema pealekääkimisele. Ta telefoneeris 28. augustil 1941 Hopkinsile: „Ma ei tea mis siis juhtub, kui Inglismaa veel 1942. a. peab üksi sõ-dima!“ Hopkins kandis selle nutu-laulu ette Rooseveltile ja lisas omalt poolt juurde, et ainult mitte Churchill, vaid ka kõik inglise valitsuse liikmed ja kogu inglise rahvas usub, et meiegi ühineme sõjaga.

Churchill asus nüüd selle eesmärgi saavutamisele otse meeleheitliku vi-sadusega. Ta hakkas kasutama isegi ebaausaid meetodeid. Inglise salaluu-re hakkas võltsima dokumente selleks, et Rooseveltile sisendada kar-tust, nagu Hitler kavatses vallutada isegi Lõuna-Ameerika riiki. Sir William Stephensoni juhtimisel asutasid *British Security Coordination* (BSC) mehed New Yorgis salaluure organi-satsiooni nimetuse all „The Quiet Canadian“ ehk „Interpit“. BSC omas ka Ottawas büroo, kus töötasid käekir-ja ja võltsimise eksperdid, kes produt-seerisid kõrge kvaliteedilisi võltsin-guid. Võltsitud dokumentid juhiti FBI direktor J. Edgar Hooveri kätte, kes neid omakorda esitas autentses tõend-materjalina välisminister Cordell Hul-ile ja Rooseveltile. President kasu-tas neid Ühendriikide rahva hirmuta-miseks. Ta läks isegi niikaugele, et Mereväe Päeval (Navy Day), 27. ok-toobril 1941 kogu rahvale edasi antud kõnes teatas, et tema taskus on Sak-sa valitsuse poolt koostatud Lõuna-Ameerika riikide kaart nende tulevase- te uute piiridega Saksal ülemvalitsuse all. See maakaart tõendavat Hitleri kavatsusi, mitte ainult Lõuna-Ameeri-ka osas, vaid ka Ühendriikide enda suhtes. Sellised kurjakuulutatud aval-dused olid ka peateemaks Rooseveltil pressikonverentsil järgmisel päe-val. Ajakirjanikud nõudsid seda kaarti näha, kuid president keeldus näita-mast vabadusega, et see võivat pal-jastada ka, kust see kaart oli saadud. Kaart oli võltsitud inglise salaluure poolt. Samal arvamisel olid ka paljud

kongressi liikmed, kui Roosevelt selli-sele võltsingule põhineva hirmutusloo kandis ette kongressi ajal, mil ta nõu-dis Neutraalsusakti (Neutrality Act) tühistamist. Septembrikuul 1931 vastu võetud Neutraalsusakt keelas relvade müügi ja kitsendas muu materiaalse abi andmise sõdivatele pooltele. Roose-velt oli katsetanud selle seaduse tühistamist juba 1939-ndal aastal. Tema poolt tarvitusele võetud aktsioon ni-metuse all „New Deal“ — USA-s eriti raske majandusliku olukorra paranda-miseks, ei olnud siiski loodetavaid tule-musi andnud. Töötatöölise arv pü-sis ikka veel jonnakalt üle 11 miljoni. Neutraalsusakti tühistamise taotlust põhjendas Roosevelt vajadusega anda abi Euroopa demokraatlikele riiki-dele nende enesekaitse tugevdamiseks agressiooni puhul, aga ka selle-ga, et Ühendriikidel endal on vajadus ulatuslikuks relvastumiseks. Roose-veldi varjatud sihiks oli puhuda uut tuult „New Deal!“ purjedesse selleks, et elustada riigi madalseisus olevat majandust sõjatõrjuse kaitse taskmi-seks. Kuid tol korral kongressi liik-med suhtusid veel Roosevelti taot-lustesse ettevaatusega. Kardeti, et Neutraalsusakti tühistamine võib tõm-mata Ühendriigid sõtta, millest kõigi abinõudega püüti eemale hoida. Aga Roosevelt jätkas rahva ja kongressi-liikmete hirmutamise taktikat Churchilli „alutute trikkide osakonna“ võlt-singutele põhineva informatsiooni lä-bi. President ei tõstnud kunagi küsi-must nende dokumentide autentsuse kohta. Need sobisid hästi tema ees-märkide saavutamiseks. Nad aitasid kuumendada ameeriklaste suhtumist Euroopa sõtta sekkumise kasuks. Sel-lise hirmutustaktika otseseks tule-museks oli see, et kongress tühistas Neutraalsusakti. Ajakirjanduses kirju-tati, et see oli kõige suurem isolat-sioonist eemaldumise samm, mida ükski teine president polevat varem teinud. Selle akti tühistamisega anti Ühendriikide laevadele õigus vedada sõjaväerustust inglastele ja kõikidele teistele, kellele president seda vajalikuks pidas.

(Järgneb)



Osavõtjaid küüditatute mälestuspäeva puhul korraldatud demonstratsioonist Los Angeles'i raekoja ees. (Foto: T. Vaidla)



Küüditatute mälestusaktustesse osavõtjaid. Vasakult: E.V. aukonsul New Angeles'is Jaak Treiman, vabadesse pääsenud eesti noormees Tauno Vaidla, LA Eesti Seltsi esi-mees Tõnis Rebane ja Balti Vabadusliidu esimees Avo Piirisild. (Foto: V. Piirisild)

MÄRKMEID JA MÄLESTUSKILDE

(Algus lk. 8)

idee ja tegeliku töö taga olid mehed, nagu Voldemar Kana, Karl Trei, Arvi Tinitis, Evald Gering ja veel teisi las-kespordiga tegelevaid isikuid. Seda laskerada kasutavad peamiselt piis-tolilaskurid ning skautlikud noored.

Seedriuril valmis uus 50-meetrine välislaskerada koos nõuetele vastava laskemajaga. Avavõistlus toimus 14. septembril. Kõik töö, väljaarvatud mullatöö, tehti peajasjalikult Hamilti-ni ümbruses elunevate endiste eesti rindemeeste poolt. Lõviosa kuuldest kandis Sihtasutus Seedriuru. See las-kerada sai küll teoks nn. „üheteist-kümneks tundi“, sest huvi laske-sporti vastu näitas juba langust. On siiski peetud sellel laskerajal „kõvu lahinguid“, kaasa arvatud ESTO '72 laskevõistlus, kus oli „tules“ Rootsi-USA-Kanada paremad kümnekütid. Austraalia oli esindatud vaatlejaga. Ühtlasi asutati laskurklubi, mis kan-nab nime — Seedriuru Laskurklubi.

Ontario meistri võistlused võitis J. Hennok, @ 3 x 40 lasku — 1125 silma, ning Kanada rahvusmeeskonna valik-võistlustel püstitas ta uue eeslaste rekordi kolmest-asendist — 1138 sil-maga.

(Järgneb)

Snaiپر



Erich Hartmann
pildistatuna aastal
1944.

REMI MILK

„Must kurat“ – jahilendur 352 õhuvõiduga

On 8. mai 1945. Saksa rinne on varisenud ja tema vastaste sõjaväemassid veerevad peagu vastupanuta üle Saksa-maa.

Ümber 4000 m kõrgusel lendab kursiga itta 52. jahilennuskaadri 1. divisjoni ülem 22-aastane major Erich Hartmann. All põleb Brünna ja suitsusamba kohal keerutavad võidujoovastuses kaheksa vene Jak-11 jahilennukit. Väiksema sõotuga läheneb Erich ühele Jak-11-le, avab tule alles väga lähedalt ja siis pöörangus paremale, näeb ta põlevat vastast langevat lõhinal alla ja purunevat tulesähhvutusega. See oli Erich Hartmanni viimane Jak-11 ja 352. õhuvõit!

ASSADE ASS

Erich Hartmann oli, on ja arvatakse ka jääb „ässaks“ kõigi kuulsate ja legendaarsete maailma jahilennu-ässade hulgas. „Punane parun“ Manfred von Richthofen oli Esimese maailmasõja suurim jahilendur 80 õhuvõiduga. Ameeriklasest järgnes kapten Eddie Rickenbacker 26 võiduga. Teises maailmasõjas oli ameeriklaste ässaks major Richard Bong 40 õhuvõiduga. Inglastel James Johnson 38 allutatud vaenlasega ja venelaste ässaks on Ivan Kozhedub 62 võiduga.

Litlaste jahilendurite „töötingimused“ erinesid tugevasti sakslaste omadest, sest lennati vaid kord päevas või veelgi harvemini ja pärast 25 või 50 vaenulendu algas sõit koju sõjasagarina!

Sakslastel oli 103 lendurit 100 õhuvõiduga, neist 13 üle 200 ja 2 üle 300 allutatud vaenlase lennukiga 1400 vaenulennu juures ja siis — sõit Sibe-riisse „sõjasüüdlasena“!

ESIMESED ÕPPETUNNID

Erich Hartmann tuli idarinde lõuna-õhku a. 1942 ja startis oma esimesele vaenulennule 14. oktoobril. Lennates kaasklasena „rotte-juhile“ (Die Rotte = vaenulennu kahest lennukist koosnev ühik) kohtasid nad kümnet vaenlase lennukit. Erich oma suures võidutahtes aga unustas kõige põhilisema nõude: alati ja igas olukorras jälgida juhtlennukit selle seljataguse julgustamiseks rünnaku. Ta sattus aga vastase poolt jälitatuks bensiinipuudusesse ja oli sunnitud tegema Saksa üksuste juures maanteel hädamaandumise, kusjuures lennuk purunes. Elades nüüd 65-aastase pensionäriks kuskil Stuttgardi läheduses, meenutab Hartmann seda päeva sõnadega: „Olen õnnelik, et sain selle õppetunni!“

Tema edaspidine taktika kujunes välja kahel põhinõudel: olla alati vaenlasest kõrgemal ja avada tuli rünnaku viimasel hetkel. See raudne nõue jäi maksma ka edaspidi kõigi tema üksuse noorte lendurite suhtes.

VÕIDULD VÕIDULE

Nüüd algas „Bubi“ (nii kutsuti teda sõprade poolt tema blondide juuste, he-

lesiniste silmade ja poisikliku väljanägemise pärast) jahilenduri võidurikas ja enastalagav õhuvõitluste teekond kuni — ässade-ässani. 150 õhuvõidu järele vääristati teda Rüttiliristiga, mis varem oli olnud juba 50 võidu järele tavaline.

Kord vaenlase rinde taga madallennul üht venelase Il-2 tulistades paikusid purunenud vaenlase lennukiosad tema Messerschmitti mootoris ja ta pidi sooritama hädamaandumise vaenlase rinde taga. Vangistatuna venelaste veoautol jäid nad „ga äkitselt Stukade rünnaku alla ja üldises segaduses õnnestus tal põgeneda läbi rinde tagasi omade juurde.

Noolega läbitatud punane südame-märk pruut Uschi (Ursula) nimega selle kohal ning tulbiole taoliselt mustaks värvitud ninaga lennuk sai varsti venelaste juures kurikuulsaks. Sellest tuletati ka tema hüüdnimi „Must kurat“ ja hinnaks tema pea eest lubati 10 000 rubla!

TAMMELEHT, MÕOGAD JA BRILJANDID

200 õhuvõidu järele andis Hitler talle Berchtesgardenis Tammeleht Rüttiliristi juurde. Juulis 1944, pärast 250, vaenlase allutatistamist, ülendati „Bubi“ vanemleitnandiks ja vääristati mõõkadega tammelehe juurde. Rumeenias õlisedmetele kaitset tulistas ta alla 8 Mustangit, milliseid ta saateks-kaitteks USA pommituslennukile.

24. augustil 1944 saavutas ta kahe vaenulennu jooksul 11 õhuvõitu ja seega kokku 301. Juba järgmisel päeval tuli Hitleri tervitustelegramm jälle kutsuga peakoristerise tammelehe, mõõkade ning briljandiga varustatud Rüttiliristi vastuvõtmiseks koos ülendamise kapteniks. Jutuajamisel Hitleriga kaebas ta noorte lendurite vähest väljaõpet ja sellest tingitud suuri kaotusi litlaste pommirinakuil läänes. Hitler reageeris sellele vaid peanoogutusega, mõtetega hoopis kuskil mujal viibides.

Saadud puhkuse ajal abiellus „Bubi“ oma Uschi'ga ja vaatamata meelitavale pakumisele uute reallennukite Me-262 proovimiseks, pöördus Erich Hartmann tagasi oma üksuse juurde idarindele.

„SÕJASÜÜDLASED“ SIBERISSE

On 8. mai 1945 ja Erich Hartmann on naasnud 1404-ndalt vaenulennult pärast 825 õhuvõitlust 352 võiduga.

Maas ootab käsk: — „Jahieskaadri komander kol. Hermann Graf (211 õhuvõiduga), ning divisjonile major Erich Hartmann lennaku otsekohe Dortmundi — inglastele alistumiseks! Maapealne koosseis jäägu venelaste hooldel!

Need kaks lendurit otsustasid seekord käsku mitte täita, mitte maha jätta ka hetuhandepärase maapealse personali ja tuhandeid põgenikke, kes nendega olid liitunud. Lennukid, bensiini- ja laske-moonalood pandi põlema ja algas marss läände, alistumiseks ameeriklastele. Mis Roosevelti ja Stalini vahel Teheranis oli

Churchilli ehmatuses naljatoonis räägitud 25 000 Saksa ohvitseri hävitamist, muutus sõja lõpul karmiks reaalsuseks. Ka kogu põgenikkond anti välja venelastele.

Algas sõjavangi eabinimlik elu Siberi vangilaagris. Need elamistingimused on üldiselt teada ja arvestades „Musta kuradi“ kurikuulsust „vaprate nõukogude kottaste“ hulgas võime ka eeldada teatud tasumiskirge. Loomulikult kasutati ka „ajude pesemise“ taktikat ning hiljemini ühvardusi „fašistliku sea“ vastu, et värvata Hartmanni Ida-Saksamaal organiseeritavasse „demokraatlikku ja vaba Saksa armeesse“, hilisemate võimalustega pääseda lennuväkke. Vaja oli vaid olla tunnustajaks enese ja sõprade süütegude tsiviiliskute tapmisel. See ei suutnud murda Hartmanni vastupanu ja ta mõisteti sõjakurjategijana 25-ks aastaks sunnitööle.

Tuginedes Genfi konventsioonile, mis tagas, et ohvitseridest sõjavangid pole töökohustuslikud, Hartmann keeldus tal le määratud sunnitöö tegemisest. NKVD pani ta pikemaks ajaks üksik-kongi vähendatud toidunormiga, millele Hartmann vastas näljastreigiga. Ja see omakorda tekitas rahutusi laagrite piirkondades ja lõpuks vabastati Hartmann konigist, muutudes seeläbi vastupanu sümboliks. 1947. a. sai ta teate oma isa ja poja surmast. Poja, keda ta polnud näinudki. Pärast Adenaueri Moskva külastamist ja julget esinemist sääl, vabastati veel elusolevad sõjavangid ning pärast kümme-ja-pool aastat sõjavangilugu, jõudis Erich Hartmann koju, kus teda ootas Uschi.

JAHILENNUSKAADER „RICHTHOFFEN“

Berliini blokaad 1948. a. tõi lääne-liitlaste arusaamisele Lääne-Saksamaa relvastamise vajadusest NATO koosseisus ja see sündisiki aastal 1954. Juba järgmisel aastal algas uue Luftwaffe organiseerimine. Vahepeal oli Erich Hartmann pühunud, kosunud ja harjunud ka uute eluviisidega tsiviilseeritud läänemaailmas. Loomulikult vajas Luftwaffe ja liitlaste lennuvägi võidukaima jahilenduri teadmisi ja kogemusi, kuigi paljud „kirjutuslause-lendurid“ ja poliitikut ei näinud meeldid teda rakendatavat sellele otstarbeks. Oli ju nagu auasjaks kõiki kõrgeltväärastatud ohvitseri natsidek tembeldada.

Väljaõpe reallennukil (reaktiivlennukil) sündis USA lennuväe baasis Phoenixis, Arizonas. Sääl imeti Hartmanni saavutusi, kes vaatamata kümne-ja-poolaastasele sõjavangilule nägi välja ja liikus kui 25-aastane sõbralik ja elurõõmus nooruk.

Luftwaffe esimene jahilennuskaader sai numbriks Jagd-Geschwader 71. Eskaader pidid kandma Esimese maailmasõja kangelaslenduri Richthofeni nime, millisea eskaader oli tegutsenud ka Teises maailmasõjas.

Uute reallennukitega (F-86 „Sabre“) varustatud jahilennuskaadrit vääristati valituse poolt major Erich Hartmanni maailmaesimale selle komandöriks. Ta alustas tööd suure innuga ja eskaadri noored lendurid hindasid kõrgeks oma nõudlikku ja kuulsustad ülemust. Lennukite ninad värviti jälle mustade tulbioitena ja uhkete paraadriivistuste asemele lennuväljadel nõudis Hartmann „kirjutuslause-kindralite“ soovide kohaselt suuremat lahinguvõimeldust lendurite väljaõppeks. Tema otsekohene ja kindel käitumine tekitas muudigi tühtipeale „paksu verd“ kõrgemal pool.

1960. a. kolonelleitnandiks ülendatud Erich Hartmann kritiseeris ägedasti sõjaväe juhtkonna ja valituse otsust osta F-104 Starfighter jahilennukid Ameerikast. USA-s viibides oli ta õppinud põhjalikult tundma seda üle helikiirusega lendavat lennukit ja ta teadis, et noored saksa lendurid ei olnud võimelised veel käsitama neid. Sattunud neil põhjusil vastuollu bürokrattsete uute Luftwaffe kindralitega ja vast ka „äri pealt“ vahetas teenitud valitusringkondadega, paisati Hartmann „Richthofeni Jahieskaadrist“ mugavamale staabikohale. Häbitatuna vahejuhtumist, ülendati Hartmann kolonelik al. 1967. Kohutavalt suurte inimohvritega lõppenud lennuõnnetuste ar ja sellest tekkinud poliitilised skandaalid Lääne-Saksamaal näitasid aga kuivõrd palju õigust oli olnud Hartmannil. 30. septembril 1970

Boris Kuldvare

In memoriam

Boris Kuldvare oli sündinud 4. mail 1898 Rakveres. Ta lõpetas gümnaasiumi Tallinnas. Võitis vabatahtlikuna osa Eesti Vabadussõjast, teenides raske-suurtükiväe divisjonis. Oli ka eeslinil. Pärast Vabadussõja lõppu õppis Tartu Ülikoolis agronoomiat, kuid lõpetas ülikooli hiljem metsateadlasena.

Boris Kuldvare töötas Eestis maahindajana, hilisemal aastatel metsaileman. Tegutses oma kutsealal ka Rootsis.

Saatuseta tahtel lõppes tema elutee ööl vastu 21. maid käesoleval aastal.

Balti ühistööst

SIMONSON BALTI ÜHISTÖÖ JUHIKS

Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides esimees Juhan Simonson valiti Rootsvileis, Marylandis toimunud Ühendatud Balti-Ameerika Komitee presidendiks — seoses roteerimisjärjekorra jõudmisega eelastale kätte.

Teiseks esimeheks valiti eestlanna Mari-Ann Rikken, esimehe asemikuks Martin Suuberg ja Kaja Kool. Alaliseks peasekretäriks on lätlanna Zintira Arums.

Koosolekul arutati töökavasid, mis hõlmavad muuhulgas kongressiliikmete mõjutamist ja aktiviseerimist balti küsimuses, koostööd Helsingi leppe järelvalvekomisjoniga kongressi juures, balti rahvusgruppide koostöö laiendamist ja palju muud.

(EPL)

Aksioon M. Nikluse vabastamiseks

Hiljuti algas rahvusvaheline kampaania Permi vangilaagris kinnipeetava eesti vabadusvõitleja Mart Nikluse vabastamiseks. Seda aksiooni juhib Hollandis tegutsev „Bukovski Sihtasutus“ koostöös Ida-Euroopa Solidaarsuskomiteega Rootsis.

Bukovski Sihtasutus loodi kümme-kond aastat tagasi venelasest poliitvangi V. Bukovski katteks. Bukovski vabanes vangilaagrist paar aastat hiljem ja elab nüüd läänemaailmas.

Poliitvangide vabastamiskatsioon on pikaldane ja raske ülesanne, kuid on siiski teatud määrat teostatav, nagu seda tõendavad ka nimetatud organisatsiooni töötulemused viimasel ajal.

Nikluse vabastamise aksiooniga on seotud ka Nobeli rahuhauhinna laureaat, endine vene poliitvang Andrei Sahharov, kes elab nüüd Moskvas. Sahharovil on olnud isiklik kontakt M. Niklusega pikemat aega. Ta mainis ühes hiljutises jutuajamises, et M. Nikluse peetakse kinni kõige rangema korraga vene vangilaagris. Sellest karistatusist, nimetusega Perm 36/1, ei ole seni ühtki poliitvangi enneaegselt vabastatud.

Nagu varem ajakirjanduses märgitud, viidi M. Niklus 24. jaanuaril s.a. sellest vangilaagrist Tallinna vanglasse, et temalt välja pressida armuandmisalvet ja lubadust edaspidistest protestidest loobuda (inimõiguste katteks). Kuid M. Niklus jäi oma toekspidamises kindlaks ja ütles, et ta sureb meelsamini kui kirjutada alla mingile armuandmisalpele. Nagu Eestist saadud informatsioonist selgub, on Niklus nüüd Permi vangilaagrisse tagasi viidud.

Laialdasest kampaaniast on kutsutud osa võtma ka eesti ühiskonda. Kampaaniamateriale on võimalik tellida Rootsi aadressil: OESK, Box 45 202, 104 30 Stockholm. Rahalist toetust selle aksiooni heaks on võimalik anda Eesti Vabadusfondi vahendusel, kasutades postziirnumbrit 13 56 93-0 (Stockholm).

lahkus Erich Hartmann enda soovil tegevteenistusest.

Nüüd 64-aastane „Bubi“ Hartmann elab rahulikkus pensionäri elu Stuttgardi läheduses koos oma Uschi ja tütreaga — Uschi Il. Tulbid aias meenutavad ka mõõdund aegu ja rahuloluiga hääles arvab ajaloo suurim jahilendur, et „Meie praegused noored saksa lendurid on niisama hääd kui olime meie, ja tänu sellele on ka NATO palju tugevami!“

PUNA-AGRESSIOON MALAIAS

Kolme sõja veteran jutustab

2.

Operatsioon kestis kolm päeva ja mingil seletamatul põhjusel hakkas džungel mulle äkki meeldima.

Jõudnud tagasi, teatati mulle, et mind oli valitud pataljoni laskurmeeskonda. Võtsin siis ka osa laskevõistlustest, kus meie pataljoni esindav meeskond võitis teisi grappe, välja arvatud *gurkad*,*) kes näisid olevat peale muu ka head laskurid. Kaotasime neile ainult kahe punktiga, mis ei olnud sugugi paha!

Saime teada, et paari päeva pärast liigume edasi Peraki osariiki, kus me asukohaks osutus väike linnake nimega Sungei Siput. See linn asub seitsmeteist miili Ipoho'st põhja pool, kust suundub Kında Valley maantee Tai kuningriiki. Suurem enamik elanikkonnast on sääi malaiia-hiinlased. See on ka koht, kus algas 1948. aastal kommunistlik mäss.

Kui meie sinna jõudsim, ei punastel ainult üks kompanii võitlejaid, kuid kuul palju kohalikke elanikke neile abi andsid, et teadnud me arvata. Inglise toimeid siin karmisti: nad ajasid kõik hiinlased ja hindud kokku ning kolisid need uutesse küla, kus kehtestati öine liikluskeeld. Ükski ei tohtunud külast väljuda enne kella kuut hommikul ning kõik pidid olema tagasi külas pärast kella kuut õhtul. Küla sees olid Malaiia välipolitsei üksused ja inglise sõjaväe osad asusid väljaspool külasid. See oli kõigiti efektiivne korraldus, mis hakkas peagi tagajärgi andma. Nälg hakkas punaseid piinama, külaelanikud ei saanud neid enam varustada toidainetega, ravimite või muuga. Soola puudus oli suureks probleemiks, sest selles kliimas riikses toid kiiresti ilma soolata.

Kui keegi lahkus hommikul pärast kella kuut külast, kas põllule või mujale, otsiti ta läbi. Nad võisid kaasa viia ainult keedetud toitu ühe päeva jaoks. Konservipurgile löödi auk sisse, et seda ei saadaks tagavaraks paigutada ja säilitada pikema aja.

1949. aastal olid punaste kompanii partisanid enamikus džunglisõja veteranid, kes olid sõdinud jaapanlaste vastu. Nende moraal näis esialgu olevat üpris hea, kuid kokkupõrked inglise sõjaväe üksustega oli kahandanud nende kompanii vähi 30—40-meheliseks rühmaks, kelle hulgas oli ka mitmeid naisi.

Kui esimene austraalia kompanii saabus Sungei Siputisse, anti teada, et umbes rühmasuurune punaste partisanide üksus on ümbruskonnas. Kui suur oli aga nende toetajate kaader, ei osanud keegi arvata.

Praktiline ja mõistlik oli inglistel antud korraldus Malaias: nimelt ei lubatud ühtegi ajalehe ega TV-jaama reporterit võltluse piirkonda, vaid nad pidid leppima sellega, mida sõjavägi neile teatas. Siinne kord oli sootuks erinev sellest, mida USA sõjavägi lubas Vietnamis eksisteerida, kus reporterid võisid pääseda igale poole sõjaliselt salajastesse kohtadesse ning kirjutada siis demoraliseerivaid artikleid. Ei, siin oli veel kord majas!

Üks esimesi suuremaid kokkupõrkeid austraallastel punastega oli 1957. aastal. Varem oli inglise pataljoni olnud väiksemaid tulevahetusi kommunistlike partisanidega, samuti ka austraalia üksusel, kuid neist ei olnud küll palju tulu, sest punased tundsid Sungei Siputi ümbrust kui oma püksitas-kut ning kadusid esimesel hädahohe momendil džunglisse. Seda austraallaste esimest suuremat tulevahetust tunti hiljem „Pipeline ambushi“ nime all.

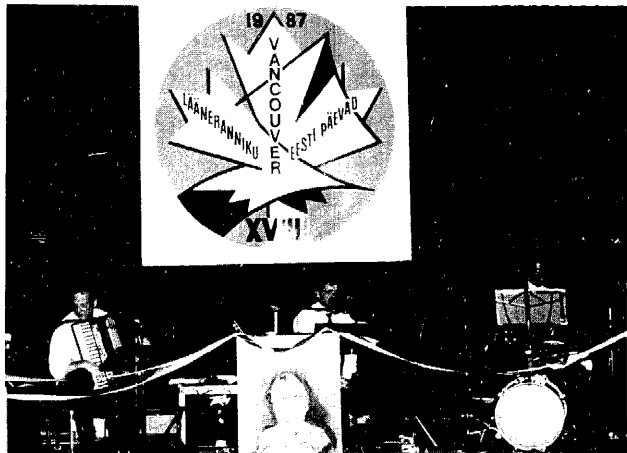
Malaiia välipolitsei patrullis tavaliselt igal hommikul veetoru, mis tõi jõest vett läbi džungli külla. Ühel hommikul vahetas austraalia rühm Malaiia politseinikud välja. Juhtus aga, et punased olid otsustanud rünnata just seda Malaiia üksust ja olid koondanud selleks üle kuuekümmet partisaani. Teerada torude vahel oli kitsas ja džungel mõlemal pool. Meie rühm liikus hanereas, meeste vahemaa, oleneb maastikust, silmside kaugusel. Rühmal oli kaasas kolm Bren-kergekuulipildujat, FN-automaatpüssid ning Owen-püstolkuulipildujad. Ühes kohas oli tee eriti kitsas, raiutuna kaljuseina sisse. See teerada oli umbes 70—80 meetrit pikk. Kaljuseina all voolas kärestikuline džunglijoogi, nii umbes 5—6 meetrit teerajast allpool. Punased, kes varitsesid meid džunglis ja keda kohapääl kutsutakse CT (kommunistlikud terroristid), laskisid meie esimesed kaks jagu läbi minna, kuid avasid tule kolmandale jaole, kus ka rühmaülem oli. Rühmaülem, olles tule tõttu maha surutud, ei saanud palju midagi ette võtta, kuid neljas jagu, kellest punased ei teadnudki midagi, haaras punaseid küljelt risttule alla. Punased läsid kabuhirmus jalga, jättes maha oma raskemad relvad. Nad olid olnud kärsitud ja alustasid oma rünnakut liiga vara.

Pärast seda vahejuhtumit läksid punased laiali ja opereerisid ainult jao- suuruste gruppides.

Üks meie luureüksus leidis ühel õhtul punaste väikese toidulaua NV kumipuituistanduse tühjas majas. Selles majas harilikult sõid töölised lõunat, kua veoauto läks sinna igal õhtupoolikul, et korjata peale toorest kummi.

Luureüksus jättis punaste toidulaua nii nagu leitud. Otsel aga hilisid kolm meie meest sinna ja ootasid toidule järelelütajad. Terve nädal möödus ja kedagi ei ilmunud. Õhtul kell pool seitse läksime sinna ja hommikul kell kuus lahkusime. Kaunis pikk aeg, eriti suitsumehele, sest tuld me ei tohtinud teha ega ka suitsetada. Ära minnas pidime kindlaks tegema, et me mingisuguseid jälgi maha ei jätanud. Päeva ajal proovisime oma püstolkuulipildujaid ning pesime endid ainult veega duši all — seepi ei tohtinud kasutada! Ülejooksnud punased ütlesid, et meie seebilõhn reedab meid! Vahetasime ka endile vormiriided, mis olid pestud jõevees. Igal mehel oli valvel olles kaks pudelit vett ja püstolkuulipilduja nelja magasiniga. See oli ka kogu meie varustus, kui pidasime toidulaua vahiti.

Istusin ühel õhtul kahe teise mehega toidulaua pörandal vahis. Sel punaste laol oli kolm ust. Istusime selg selja vastu, iga mees näoga ühe ukse poole, püstolkuulipildujad laskeval-



„Omad Poisid“ mängimas XVIII Lääneranniku Eesti Päevade Sõdurühtul

Foto: H. Oja

XVIII Lääneranniku Eesti Päevad

XVIII Lääneranniku Eesti Päevade raames toimus ka kaks „Võitleja“ lugejaskonda eriti huvitavat sündmust: üks seotud Eesti vabadusvõitluse tänase palgaga ja teine endiste sõjameeste mälestusliku kokkutulekuga.

Välisvõitluse sümposionil olid tegevad juhatajana Mالدus Marits ja Olaf Tammark. Pärast EKN abiesimehe Enno Lepnurme avasõna ja Eesti Vabariigi peakonsuli Ernst Jaaksoni tervitust tutvustas M. Marits laudkonda, Mari-Ann Rikken luges ette ingliskeelse proklamatsiooni seoses Karl Linnase väljandmisega N. Liidule, mis võeti publiku poolt üksmeelselt vastu. EKN esimees Laas Leivat andis ülevaate olukorrast praegu kodumaal, Juhan Simonson rääkis sellest, kuhu on suunatud välisvõitluse tõe peasiht ja selle rakendamise võimalustest. Eesti Vabariigi aukonsul Jaak Treiman avaldas mõtteid tehnilistest abivahenditest originaalsete ideede rakendamisel, M.-A. Rikken baltlaste koostööst,

Kalju Jõgi majanduslikest küsimustest ja Eesti Auruamatu väljaandmisest, Ardi Hansson balti noorte koostöö võimalustest, Walter Pent kontaktide loomise vajadusest asukohamaa poliitikute ja ning Olaf Tammark poliitvangide ja nende perekondade abistamisest.

Lühikeste sõnavõtteude järel anti kuulajale võimalusi küsimuste esitamiseks, kus Vello Salo suunas tähelepanu katastroofilisele kavale Eesti maapõuevarude eksploateerimisega, mis muudaks Eesti n.ö. kuumaastikuks. Raimond Tralla küsis kuivõrd reaalsed tulemused võiks loota algatatud ÜRO allkirjades kogumise aktiivsioonist.

Teine sündmus, millest võitis osa arvukasti endisi sõdureid ja nende sõpru, oli Sõdurühtul. Pärast lühemat sissejuhatust ja kooslojate „kasarmukorralde“ alutamist laulsid Marga ja Olaf Tammark soololaule ja duette, hiljem veel ka Raimond Tralla. Sõdurühtule mängisid saatemuusikat ansambel „Omad poisid“.

mina peos. Oli kottpime. Kui panid oma sõrme ka nina ette, ei näinud midagi! Väljas hakkas sadama. Sääd tegid liiga, kuid neid vihaga lüüa ei tohtinud, oleks teinud plaksu!

Korraga haugatas väljas koer. Tundsin, kuidas meestel käis värin läbi koha. Koer haugatas jälle, kuid seekord juba palju lähemal, millele teine koer sekundeeris. . . ja siis kolmas. Korraga kuulsin jalasamme minust paremal. Trepi astmed nagisesid. Teggin kindlaks, et mu kuulipildujal oli päästik vaba. Kuulsin kui üks avanes, kaks inimest rääkisid, kolmas ühines nendega. Sain väkese nõksu oma naabir käest. Tõmbasime neile tule peale kolmest püstolkuulipildujast, ja tühjendasime magasinid.

Vajutasin relva uue magasinini ning jooksin ukse suunas, lendasin üle ühe laiba, veretasin end ukse poole, teine surnukeha, edasi trepist alla, kolmas laip! Mu ülemus hõikas seest: „Leo, kus sa oled?“

Hüüdsin vastu: „Olen väljas. Leidisin kolm laip!“

Teised ühinesid minuga väljas. Siis kostsid jooksumüra, saatsime mõned valangud jooksumüra suunas. Kuulsime kedagi prantsatavat vette ja korisemist vees. Keegi meist valve ei tulistanud.

Lamasime maja all ja ootasime vasturünnakut, mida aga ei järgnenud. Viimasadu tihenes, korisemine vees oli vaikinud.

Kümme minutit enne kuut läksime tagasi küla poole, et teatada, mis oli juhtunud. Enne kella kuut aga vära- vaid tavaliselt ei avatud. Nüüd aga malailastest politsei ei avanud meile vära- vaid. Vist pidas meid kahtlasteks. Meie juht läks siis politseipeakorterisse, kus helistas meie ülemusele. Ka külas ootasid inimesed, et minna tööle, kuid pidid ootama värvate taga, kuni meie kompanii ülem saabus ko-

hale, kaasas patrullkoerad, et minna ühe rühmaga sinna istanduse majja, kus olime äsja punastele valu andnud. Kell kaheksa lasti alles töölised välja. Malailastest politseinikud sulgesid kõik teed ja kammisid läbi ümbruse. Kuulsime, et meie teine kompanii oli samuti andnud punastele naha- päale, tekitades neile kaotusi.

Mõni nädal hiljem saadeti mind ja lajalägede lugemise kursustele, milliste lõpetamisel ülendati mind vanemkapraliks. Nüüd sain enda käsutusse kolm sarawaki rangerit**) ning neli austraallast, moodustades neist nn. lajalägede jao.

1958. aastal alustasime agressiivse patrullteenistusega. Meie kompanii 1. rühm, kuhu kuulusin, lahkus veomasinatel enne päikesetõusu džunglileedal Sungei Siputist. Metsa vahel hüppisid liikuvalt masinail maha ja kadusime džunglisse. Mõni päev hiljem tegi teine rühm sedasama, jälgides esimese rühma poolt tallatud lajalägi.

Et punaseid petta, alustasid veomasinad soomusmasinate kaitse all tihedat igahommikust liiklust Sungei Siputi ja Lasha vahel. Peagi harjusid kohalikud inimesed sellega, pidades seda mingiks vajalikuks järelevoiks. Punased leidsid peagi esimese rühma jäljed, ning arvestades, et rühm on lahkunud, tegid julgelt oma laagrid sinna, kust rühm oli juba läbi läinud. Teine rühm aga tuli järele, leidis punaste partisanide pesa ja hävitas selle täielikult.

**) Sarawak — Inglise protektoraat Põhja-Borneol, kus elanikkonna enamik moodustavad malailased ja pärismaalased — dakajid. Ranger on nimetuseks teatud korralvate üksuste rahvusparkides ja raskemate maastikealadel, mitmel kontinendil.

(Jarg. lk. 12)

Eesti Sihtkapital Kanadas

Annetused, testamendi-pärandused ja mälestusfondid on tulumaksuvabad. Suunake oma annetused noortele ja teistele eesti organisatsioonidele

Eesti Sihtkapital Kanadas

kaudu tulumaksuvaba kviitungi saamiseks!

Eesti Maja, 958 Broadview Ave., Toronto, Ont. M4K 2R6

*) Mäghirahvas Tiibeti-India piirimaadelt ja Nepalist, tuntud Inglise-India armee kui vastupidavad ja vaprast sõdurid.



„Voitleja“ esindaja August Nõmmik intervjuerib Veljo Kalepit (vasakul).

(Foto: E. Iives)

N. Liidu majandussüsteemis ei toimu põhilisi muudatusi

Lühivestlus Veljo Kalepiga

„Voitleja“ toimetuse kolleegiumi liikmel August Nõmmikul oli hiljuti lühijuttajamine V. Kalepiga. Vangilaik jubeused olid veel liiga lähedased, et neist rääkida. Küll aga selgus nii mõnagi huvitavat N. Liidu praegusest süsteemist ja inimõigustest Nõukogude Liidus üldiselt.

Nõuande eest sunnitoole

Nõukogude Liidu vangistusest vabanenud eesti inimõiguste eest võitleja — ehitusinsener Veljo Kalep jõudis Torontosse 12. juunil ja võeti südamlilikult vastu siinsete kaasmaalaste poolt. Tema on üks märkimisväärseid eesti inimõiguste eest võitlejaid sellel tõmmata selge piirjoone, kui kaugele ta võib minna nõukogude korra kritiseerimisel, ilma et ta seepärast saaks karistada. Jäädess N. Liidu põhiseaduse ja Helsingi kokkuleppe lubatud piiridesse, hakkas ta soovitama valitsusele, mida teha ja mida mitte teha. Seda nõuandmist valitsusele luges KGB valitsusevastaseks kritikaiks ja riigi laimamiseks. Veljo Kalep arreteeriti 20. oktoobril 1980 ja kohus saatis ta 17. märtsil 1981 neljaks aastaks sunnitoole kui nõukogude korda kritiseerivate kirjutiste avaldaja, okupeeritud Eesti kohtupidamisest 68-1 alusel. Karistuse kandmiseks saadeti V. Kalep kirikuuldassee Permi sunnitoollagrisse Uurali mägedes.

Veljo Kalep oli hästi tuntud oma kodulinnas Pärnus, kus ta elas koos abikaasa Helle ja kolme alaalse lapsega. Veljo arreteerimine sai varsti teatavaks ka väljaspool kodumaad ja temale organiseeriti kirjade ning toetuspakikide saatmist rahvusvahelises ulatuses.

EVVA Kanadas alustas tema vabastamise kampaaniat koos Eestlaste Kesk-nõukogu juhatusega Kanadas. Samuti hakati taotlema Veljo Kalepile ja tema perekonnale Kanadasse asumiseks luba. See võitis aastaid aega.

Veljo Kalep oli lõpuks Permi sunnitoollagrist vabastatud ja ka Kanadasse asumiseks luba käes, kuid N. Liidu valitsuse keeldus andmast Kalepi perekonnale väljasõiduluba. Tänu Kanada valitsuse mitmekordsetele nõudmistele ja Kanada konsuli agarale tegevusele Moskvas, saadi väljasõiduks loa selle aasta aprillikuus. Torontosse jõudis perekond 2. juunil, kus neid soojade tervitustega vastu võtis kohalik eesti ühiskond.

Korraldused tulevad endiselt Moskvast

Elu N. Liidus on äärmiselt bürokratlik ning range, juhitud Moskvast. Kõik juhendid tulevad sealt. Kui Moskvast ei tule juhendit ja midagi võetakse ette kohapeal, et elu võiks normaalselt edasi minna, siis on see kuritegu kehtiva korra vastu ja tegjad saavad karistada. Täpselt säärasel põhjusel karistati mind nelja-aastase sunnitooga.

Moskvast saabuvad ettekirjutised on tavaliselt eluvõõrad ja ebapraktilised, kohalikele oludele mittekohandatud ning hillinenud. Tulemuseks on töötajate huvi puudus tehtava töö vastu, laiskus, lohakas ja liigne joomine. Tehakse lohakasti tööd, raisatakse materjali ja tööjõudu. Töötajatel puudub tahe ja püüdlikkus. Mul oli vastik seda taluda. Hakkasin

nõudma paremat töökorraldust, paremat töödistsipliini ja võitlemist liigse alkoholi tarvitamise vastu. Ma ei kritiseerinudki valitsuse korraldusi ega põhiseaduse §6. punkte, mis näevad ette, et kogu nõukogude elu ja korra juhtivateks isikuteks peavad olema kommunistliku partei liikmed. Ma soovisin ainult seda, et ettevõtete juhtideks peaksid olema võimekad isikud. Sellest oli küllalt, et mind sunnitoole saata.

Kui Mihhail Gorbatsšovist sai N. Liidu kõikvõimas juht, hakkas ta rääkima revolutsiooniliste muudatuste vajadusest nõukogude majanduselus. Ta hakkas rääkima suurema tegevusvabaduse andmisest kohalike ettevõtete juhtidele otsustamiskohasema tööajutuse korraldamiseks ja paljust muust, kuid põhimõte on jäänud endiseks, s.t. korraldused tulevad Moskvast ja ettevõtete juhtideks peavad olema kompartei liikmed. N. Liidu põhiseaduse §6. muutmistest pole senini juttu olnud ja Helsingi kokkuleppega eneselt võetud kohustustest ei räägita enam valitsusriigikongades. Vaevalt leiavad aset N. Liidus mingisugused revolutsioonilised muudatused majanduselu ümberkorraldamiseks praeguse valitsuse juhtimisel.

Palju, palju tänu kaasabi eest!

Mind vabastati sunnitoollagrist enne-aegu ja tõenäoliselt sain ka oma väljasõiduluba N. Liidust selle reaktsiooni tagajärjel, mis kutsus esile minu arreteerimine. See sai varsti teatavaks ka eestlastele vahvas maailmas. Karistamine N. Liidu kohtu poolt tegi minust kanglast. See tegi mind ametlikult „dissidentiks“ või teisitimõtlejaks nõukogude korra suhtes. Neid isikuid hindab rahvas kodumaal ja väljaspool kodumaad. Korduvalt võeti selle kohta sõna ja kirjutised ilmusid ajalehtedes sunnitoollagrites valitseva korra kohta. See ei meeldinud nõukogude bürokratiile. Teiseks hakkasin saama vangilaagris hulgalt kirju vabaduses viibivatel eestlastel ja ka kiriklikelt ja muudelt hooldusorganisatsioonide liikmetelt. Kas ma aga kõik kirjad kätte sain, ei tea ma üldse, kuid nendest oli küllalt, et minust taheti lah-

PUNA-AGRESSIOON . . .

(Algus lk. 11)

Džunglis tegutsedes pidime seljas kandma umbes 65–70-naelalist kandamit, hõlmates kümne päeva toiduratsiooni ja suitsud, paar veepudelit, laskemoona, pool teltekki, üks kuulipilduja magasin, tagavara raadiopatarei, lisapüksid ja -särk (milles magasin), tennisringad, kummist maalina, labidas, džunglinuga ja muud varustust. Üheksandal päeval heideti meile lennukelt järgmise kümne päeva toiduratsiooni langevarjudega alla.

(Järgneb.)

Connecticuti eestlaste elav tegevus

Connecticuti eestlaste on kujunenud Võidupüha tähistamine koos jaanitulega meeldivaks traditsiooniks. Seekordne kogunemine leidis aset 20. juuni õhtul. Peakorraldajaks oli Connecticuti Eesti Selts, kaaskorraldajateks aga ka teised kohalikud eesti organisatsioonid, kohalik võitlejate ühing kaasa arvatud. Aktusekõne pidas Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees kol. Ylo Anson.

Pimeduse saabudes alustas Ants Laane puhkpillide ansambel marsilugudega, mille jooksul kanti pidulikus rivis esimeesvõitlejate organisatsioonide lipud ja põlevad tõrvikud rahvatantsijate ja skautide poolt ning süüdati kõrge puuriit, mis süttis suureks soojendavaks leegiks, ulatudes kuni puude latvadeni ja heites nii müstilise valguse ümbrusele. Tõusõnand luges Erich Süsmets Gustav Suitsu luuletusest „Elu tuli“.

Järgnevalt mängis ansambel USA riigihümni ja avasõna ütles seltsi esimees Vaiko Lugas, kes tõi esile Võidupüha ja teiste eesti rahvuslike traditsioonide säilitamise ja edasikandmise vajadust, mis ühendavad meid mineviku ja kodumaa-ga. Kui unustame need, unustame oma rahvuse ja päritolu. Ta pidas Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamist meelelõpetuseks ja Võidupüha pühitsemist eesti rahva ohvrimeelse tunnistajaks.

Järgnes kol. Ansoni sisukas ja haarav aktusekõne, millest kokkuvõte on teisel. Kõnele järgnevalt esitas ansambel langenud sängarite mälestuseks „Isamaa ilu hoieldes“. Kõlasid ühislaulud ja võitlejate ühingu esimees Enn Kõiva ütles lõpp-sõna.

Edasi kulges kokkutulek jaanitule tühhe all, kus programmi täitsid kohalikud eesti rahvatantsijad.

(VES)

Mälestati küüditatuid

Pühapäev, 14. juuni oli Connecticuti eestlaste leinapäev — 46 aastat tagasi N. Liidu poolt teostatud eesti ja teiste balti rahvaste süüdistatuid liikmete vägivaldse ja massilise küüditamise mälestuspäev. Sel-

ti saada. Ainult Moskva venitas väljasõiduluba andmisega.

— Nüüd olen oma perekonnaga südamlike ning heatahtlike vabade eestlaste seas ja vaatame optimistlikult tulevikku. Elu N. Liidus on niivõrd kummaline ja masendav, et seda ei saa lihtsalt võrrelda siinse eluviisidega. Palju, palju tänu kõigile, kes kaasa aitavad meie väljapääsemisele N. Liidust ja siin on nii abivalmist kaasa aidanud uue elu alustamiseks — vabal maal ja vabade eestlaste hulgas, lõpetas V. Kalep.

leks puhuks oli Andoverisse kogunenud umbes sadakond eestlast, enamikus neid, kes olid olnud selle jultumse tunnistajaks ja pealtnälgijaks.

CES-i puhkpillide ansambel Ants Laane juhtimisel alustas kava lühikesel leinamuusikaga. Avasõnas meenutas seltsi esimees Vaiko Lugas seda hirmuõud ja õudse aja algust, mis määristas eesti rahva süstemaatilise hävitamise algust. Ta rõhutas, et meie ei tohi unustada ülekohut, mis eesti rahva osaks on saanud N. Liidu vägivalda haardes.

Vaimulikus talituses selgitas abipraost Valdeko Kangro Piibli alusel kujukasti, et türannia hävimise eod peituvad temas endas. See julgustab, mida kogu meile rahvas igavikus. Olgem võitja poole!

Seltsi abiesimees Erich Süsmets andis pögusa ülevaate küüditamise algusest ja inimeste vangistamisest, tuues ka arvulisi andmeid ja statistikat, kuid ka seda valu ja hirmutunnet, mida kogu meie rahvas pidi üle elama N. Liidu kommunistliku terrorirežiimi esimesel perioodil.

(VES)

Võitlejate pere piknik Lakewoodis

Lehekuu viimasel pühapäeval, 31. mai pärastlõunal, toimus Lakewoodi Eesti Võitlejate Ühingu traditsiooniline kevadkokkutulek-piknik. Hoolimata kuumast ilmast, kogunes Lakewoodi Eesti Majja arvukas grupp kaasvõitlejaid ja nende sõpru, isegi osarigi põhjapoolsest piirkonnast, sest perekond Lääned (Dianne, Maret ja Herbert) poolt valmistatud toitudel on kaugeleulatuv kuulsus ja kes oma heatahtliku vastutulekuga endistele sõdalastele on pakkunud ikka isüratavaid suupisteid. Kuid omaette meister on ka Alma Karema, kelle küpsetatud sepi ja küpsised ei leia kergesti võitlejaid. Häid kooke olid küpsetanud ka proud Linda Lange ja Maret Lääned. Loterii oli korraldatud Lydia Kesse ja ksv. Evald Schultzi poolt, kuna meeleolumuusika eest hoolitses ksv. Heino Ets.

(VES)

KILDE OKUPEERITUD EESTIST

Okupeeritud Eestis teevad punaapostlid ja Kremlikumardajad kõva „rahu“-propagandat. Selles agitatsioonis ei märgita sõnakesegagi N. Liidu poolt algatatud ja praegugi käigus olevat sõda. Ajakirjandus teeb aga näo, nagu seda ei olekski olemas. Ainult vanemad ootavad pojalat kirja, kes on saadetud Afganistani sõdima, või instruktoriks kuhugi mujale, kus N. Liit organiseerib terroriakte või sõda. Ja vanemad ootavad aastate viisi, kas poeg on ikka veel elus? Kremli käivad aga „rahujutud“ ning ei teata sõdadest midagi!

* * *

KÕIKIDEKS
KINDLUSTUSTEKS
alates 1949. a.

H. LATER & Co. Ltd.

INSURANCE BROKERS

1482 Bathurst Street, Toronto, Ontario M5P 3H1

Telefon 653-7815 (6 liini)

24-tunnine telefonivalve

„VOITLEJA“ TELLIMISKUPONG

„Voitleja“, Estonian House,
958 Broadview Ave., Toronto, Ont.
M4K 2R6, Canada

☐ Soovin toetada „Voitlejat“ osatähe ostmisega \$ väärtuses
(õhupost + Can.\$5.00.)

☐ Soovin tellida „Voitlejat“ aastaks. (Aastatellimine \$20.00 +
õhupost \$5.00 Kanada rahas.)

Nimi:

Address: